

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref	Vår ref	Dato
	09/247-	28.08.2013

Statnett SF - ny 420kV kraftledning Ofoten - Balsfjord i Nordland og Troms fylker. Klagesak

Innhold

1.	Bakgrunn	2
2.	Konklusjon	2
3.	Klagene	3
4.	Saksbehandlingen.....	3
4.1	Generelt om saksbehandling av energianlegg	3
4.2	Klagesaksbehandling	4
4.3	Innsigelse	5
4.4	Kunnskapsgrunnlag	5
4.5	Konsultasjoner med reindriften og Sametinget	5
4.6	Tilleggssøknad	6
5.	Departementets vurdering	6
5.1	Kraftsituasjonen nord for Ofoten.....	6
5.2	De enkelte klagene.....	8
5.2.1	Kvernmo i Gratangen kommune	8
5.2.2	Kjosvatnet i Balsfjord kommune.....	12
5.2.3	Bardufoss transformatorstasjon.....	14
5.2.4	Alberget.....	16
5.3	Reindrift.....	18
5.3.1	Klager	18
5.3.2	Departementets vurdering	19

5.3.3	Konsultasjon med Sametinget.....	34
5.4	Samlet vurdering av påvirkning på reindrift.....	34
6.	Samlet vurdering.....	36
7.	Vilkår og detaljplanlegging.....	36
8.	Ekspropriasjon	38
9.	VEDTAK	39

1. BAKGRUNN

Ved NVEs vedtak av 2. mai 2012 fikk Statnett SF konsesjon og ekspropriasjonstillatelse til en ny 420 kV kraftledning mellom Ofoten og Balsfjord transformatorstasjoner. Ledningen er planlagt i all hovedsak å følge eksisterende 420 kV ledning i parallell trasé.

Dagens nett er ikke tilstrekkelig for å ivareta forsyningssikkerheten i nordlige deler av Nordland, Troms og Finnmark verken ved dagens forbruk eller forventet økning i forbruk. Det er nødvendig å styrke forsyningssikkerheten i dette området for å redusere risikoen for utfall av store deler av Nord-Norge nord for Ofoten. En styrking av kraftnettet nordover fra Ofoten er også en forutsetning for videre styrking av nettet i Nord-Troms og Finnmark. Dette kan igjen være avgjørende for muligheter for industri- og næringsutvikling/etablering og for tilrettelegging av fornybar produksjon. Nord-Norge har et stort potensial for fornybar kraftproduksjon, i hovedsak småkraft og vindkraft. I Finnmark og Nord-Troms er det i normalår kraftoverskudd over året, men med store sesongvariasjoner, mens det i Sør-Troms i normalår er et vesentlig kraftunderskudd. Den sterke sesongvariasjonen i både forbruk og produksjon gjør at overføringskapasiteten i deler av nettet i perioder blir begrenset. For området nord for Ofoten kan kraftsituasjonen, med dagens produksjonskapasitet og forbruk, på vinterstid bli utfordrende i år med lite nedbør. Ved feil i nettet forsterkes dette ytterligere. Dette innebærer at kraftforsyningen i regionen er avhengig av kraftutveksling med resten av landet og Sverige. I tillegg er det en viss kraftimport fra Russland og kraftutveksling med Finland.

2. KONKLUSJON

Olje- og energidepartementet stadfester NVEs vedtak om konsesjon til ny kraftledning mellom Ofoten og Balsfjord transformatorstasjoner med følgende endringer i traseen:

- I Kvernmo i Gratangen kommune skal ledningen bygges etter alternativ 1.2 vest for bygda.
- Ved Kjosvatn i Balsfjord kommune skal den nye traseen legges i traseen til eksisterende 420 kV kraftledning. Eksisterende ledning flyttes til ny trase på

østsiden av den eksisterende trasé på strekningen forbi vannet inn til Balsfjord transformatorstasjon.

3. KLAGENE

Følgende 12 parter har påklaget på NVEs vedtak:

- Gratangen kommune
- Sametinget
- Beboere og grunneiere på Kvernmo
- Dag og Yvonne Kvernmo
- May-Britt Brobach og Arild Tobiassen
- Espen Berglund og Halvar Kristiansen
- Margot Berglund
- Grunneiere ved Kjosvatnet
- Tor-Odin Kjosvatn
- Margaret Guttormsen
- Norske Reindriftingsamers Landsforbund
- Advokat Geir Haugen på vegne av fire reinbeitedistrikt

NVE har behandlet klagen i brev av 2. juli 2012 til departementet. NVE anbefaler at departementet legger til et vilkår om at det skal bygges støyvoll ved Bardufoss transformatorstasjon. NVE kan ellers ikke se at det har kommet frem nye vesentlige forhold i klagen som gir grunnlag for å omgjøre vedtaket, jf. forvaltningsloven § 33. NVE oversendte derfor klagen til Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse i brev av 9. juli 2012.

For en nærmere redegjørelse av innholdet i klagen viser departementet til NVEs oversendelsesbrev.

4. SAKSBEHANDLINGEN

4.1 Generelt om saksbehandling av energianlegg

Energimyndighetene etterprøver prosjektet gjennom konsesjonsbehandlingen og gir tillatelse til bygging ved å gi konsesjon. Saksbehandlingen skal legge til rette for å nå målene i nettpolitikken og til å balansere og ivareta de ulike hensyn som gjør seg gjeldende. Store kraftledninger er ofte meget omfattende tiltak som påvirker mange, og kan være omstridte og skape interessekonflikter. Hensynet til effektivitet må balanseres mot at planleggings- og konsesjonsprosessen for nettprosjekter er og skal være omfattende, grundige og involverende prosesser hvor lokalbefolkning, interessegrupper og kommuner høres og gis anledning til å gi innspill.

En nettinvestering har ofte stor betydning for næringsliv, lokalsamfunn, natur og andre arealinteresser, herunder reindriften. Det er derfor nødvendig at konsekvensene

utredes grundig. Allmennheten må få anledning til å komme med innspill til hvordan prosjektet utformes. Gjennom konsesjonsbehandlingen styrer energimyndighetene hvilke enkeltprosjekter som tillates realisert, og sikrer at en eventuell utbygging blir så skånsom som mulig, og gir best mulig nytte. Disse vurderingene krever en grundig og omfattende myndighetsprosess. Fremdrift i nettutviklingen er viktig for å få på plass ny infrastruktur der samfunnet har behov for det. Et godt og velutviklet sentralnett er til nytte for hele samfunnet. Det enkelte nettprosjekt bidrar til robusthet i sentralnettet og ikke bare for områdene som knyttes sammen.

4.2 Klagesaksbehandling

I vurderingen av klagene kan departementet prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34. I konsesjonsbehandlingen etter energilovgivningen skal miljøkonsekvensene av tiltaket vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til kraftforsyningssikkerheten og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies. Det vises her til prinsippene i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12. Naturmangfoldloven vil bli trukket inn i klagesaksbehandlingen der det er nødvendig for å ta stilling til klagene.

I forbindelse med klagebehandlingen er det, i tillegg til de møter avholdt som ledd i befaringen, avholdt følgende møter:

- Tor-Odin Kjosvatn 12. oktober og 1. november 2012
- Gratangen kommune 13. desember 2012
- Statnett 3. desember 2012.

Olje- og energidepartementet avholdt klagebefaring 16. – 18. oktober 2012. Befaringen omfattet også klagene på NVEs konsesjonsvedtak til ny 420 kV mellom Balsfjord og Hammerfest. I forbindelse med befaringen av klagene på Ofoten – Balsfjord ble det avholdt møter med:

- Gratangen kommune
- Balsfjord kommune
- Områdestyret i Troms

Møtene med kommunene var også åpne for andre interesserte.

Kraftledningen Ofoten – Balsfjord behandles etter energilovens myndighetsfordeling som gjaldt da NVE fattet konsesjonsvedtak. NVE var tillagt vedtakskompetanse som første instans, med Olje- og energidepartementet som klageinstans.

Departementet finner at vurderinger etter naturmangfoldloven, herunder vurdering av samlet belastning, fullt ut er dekket av NVEs konsesjonsbehandling. Ingen klager har pekt på forholdet til naturmangfold, verneområder eller generelle landskapsvirkninger. Departementet ser derfor ikke grunnlag for en generell gjennomgang av miljøvirkninger i klagebehandlingen. Kravene etter naturmangfoldloven vil bli fulgt opp

i nødvendig grad under behandlingen av klagen knyttet til alternative traseer for kraftledningen.

4.3 Innsigelse

Ved høring av Statnetts tilleggsøknad av mai 2011 varslet Områdestyret i Troms, i brev av 27. juni 2011, innsigelse mot alternativ 1.5 på Kvernmo i Gratangen kommune av hensyn til reindriften. Departementet viser i den forbindelse til vurderingen av trasevalget på Kvernmo i pkt. 5.2.1.

4.4 Kunnskapsgrunnlag

Departementet har basert sin avgjørelse på følgende grunnlag:

- NVEs konsesjonsvedtak og Bakgrunn for vedtak av 2. mai 2012
- NVEs klageoversendelse av 9. juli 2012
- Statnetts konsesjonssøknad med konsekvensutredninger og tilhørende tilleggsutredninger (konsesjonssøknad og konsekvensutredning av mai 2010, tilleggsøknad og tilleggsutredning mai 2011 og tilleggsøknad januar og april 2012).
- Klagen
- Saksbehandling tilknyttet reindriftsinteressene, herunder konsultasjoner med Sametinget i august 2013 og de berørte reindriftdistriktene i februar 2013.
- *Samiske folkerettslige rettigheter ved naturinngrep*, utredning for Olje- og energidepartementet i forbindelse med utbygging av kraftledninger og vindkraftverk, av professor dr. juris Geir Ulfstein, Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo
- Departementets klagebefaring høsten 2012 med tilhørende møter med kommuner, reindriftsinteresser og med andre berørte.

4.5 Konsultasjoner med reindriften og Sametinget

Under konsesjonsbehandling av større kraftledninger konsulteres berørte samiske interesser på flere stadier i prosessen.

Konsultasjonsplikten følger av folkerettslige forpliktelser etter ILO-konvensjonen nr. 169, og er nedfelt i en konsultasjonsavtale mellom staten og Sametinget.

Konsultasjonsplikten innebærer også en plikt til å konsultere andre samiske interesser som blir berørt, for eksempel representanter for reindriftnæringen. Nærmere informasjon finnes i *Avtale om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget* av 2005 og *Veileder for statlige myndigheters konsultasjoner med Sametinget og eventuelle øvrige samiske interesser* av 2006.

I saker som berører tradisjonelle samiske områder og samisk næringsutøvelse kan det være aktuelt å vurdere saken opp i mot innholdet i relevante folkerettslige forpliktelser.

4.6 Tilleggssøknad

I forbindelse med detaljprosjektering, anleggsplanlegging og utkoblingsplanlegging har Statnett funnet det nødvendig å gjøre noen tiltak som ikke har vært beskrevet i tidligere konsesjonssøknad og tilleggssøknad. Statnett sendte derfor en tilleggssøknad til NVE 3. mai 2013.

Statnett opplyser om at de fleste tiltakene er nødvendige for å ivareta krav i Beredskapsforskriften, Forskrifter for Elektriske Forsyningsanlegg, samt teknisk forskrift til plan- og bygningsloven og for å opprettholde forsynings sikkerheten i anleggsperioden. Tilleggssøknaden berører ikke grunneiere eller rettighetshavere som ikke allerede er berørt av anleggskonsesjonen.

Departementet legger til grunn at NVE behandler denne tilleggssøknaden på vanlig måte, men tar utgangspunkt i konsesjonen med vilkår slik den foreligger etter departementets klagebehandling. Eventuelle klager på NVEs vedtak på tilleggssøknaden behandles av Olje- og energidepartementet.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING

5.1 Kraftsituasjonen nord for Ofoten

Området nord for Ofoten har de siste årene hatt kraftunderskudd. Generelt har området et kraftoverskudd om sommeren og et kraftunderskudd om vinteren. De sesongmessige variasjonene er spesielt sterke i Finnmark, hvor en betydelig andel av produksjonskapasiteten finnes i uregulerbare elvekraftverk med større kraftproduksjon om sommeren enn om vinteren.

Den sterke sesongvariasjonen i kraftbalansen innebærer at kraftforsyningen nord for Ofoten er avhengig av kraftutveksling med resten av landet og Sverige. Det er også en viss kraftimport fra Russland og kraftutveksling med Finland. I et normalår er det stor flyt av kraft ut av regionen i sommermånedene, og en betydelig import av kraft i vintermånedene. Det er også stor forskjell mellom kraftsituasjonen i regionen i år med mye nedbør og år med lite nedbør. Med dagens produksjonskapasitet og forbruk på vinterstid, kan kraftsituasjonen i regionen bli utfordrende i år med lite nedbør. Ved feil i nettet forsterkes dette ytterligere.

Flere forhold vil være viktig for utviklingen av kraftsituasjonen i området nord for Ofoten. På forbrukssiden vil den økte petroleumsvirksomheten i nordområdene sannsynligvis føre til økt kraftetterspørsel, både fra installasjoner til havs og på land. Det er også ventet økt kraftforbruk fra gruvedriften i Finnmark. Den økonomiske aktiviteten i regionen vil påvirke forbruksutviklingen i alminnelig forsyning. Det er et stort potensial for ny fornybar kraftproduksjon i regionen. Store deler av dette potensialet er uregulerbar vindkraft og småkraft. En situasjon med økt kraftforbruk og en større andel uregulerbar kraftproduksjon vil forsterke sesongvariasjonene i kraftbalansen, og gir et økt behov for overføringskapasitet inn til og ut av regionen.

knyttet stor usikkerhet til forbruksutviklingen, og at forventningene kan endre seg raskt. Anslagene som er lagt til grunn synes imidlertid å gi et godt bilde på det forbruket vi i dag forventer at vil komme.

Dersom ikke nettet mellom Ofoten og Balsfjord styrkes, må all forbruksvekst i industrien nord for Ofoten kobles til systemvern. Etter departementets oppfatning vil denne omfattende bruken av systemvern medføre en betydelig usikkerhet og begrensning for vekst og næringsutvikling i regionen. Systemvernet kan heller ikke fjerne risikoen for at store deler av forbruket nord for Ofoten faller ut ved kritiske feil på eksisterende 420 kV ledning Ofoten-Balsfjord, for eksempel ved langvarige eller samtidige feil, eller ved tekniske feil på systemvernet. Det omsøkte tiltaket vil redusere denne risikoen og usikkerheten for nettkundene.

Departementet finner det klart at nyttevirkningene av en ny ledning Ofoten-Balsfjord overstiger kostnadene ved tiltaket. Tiltaket vil gi en tilfredsstillende forsyningssikkerhet for eksisterende kunder i området mellom Ofoten og Balsfjord, herunder sikre N-1. Den nye ledningen vil også legge til rette for forventet forbruksøkning i regionen og muliggjøre tilknytning av mer fornybar kraftproduksjon. I tillegg vil tiltaket løse vedlikeholdsutfordringene i eksisterende 420 kV ledning mellom Ofoten og Balsfjord. En styrking av kraftnettet nordover fra Ofoten er også en forutsetning for videre oppgradering av nettet i Nord-Troms og Finnmark. Det kan igjen være avgjørende for muligheter for industri- og næringsutvikling og for tilknytning av fornybar produksjon.

5.2 De enkelte klagene

5.2.1 Kvernmo i Gratangen kommune

Innledning

Ved Kvernmo i Gratangen kommune har Statnett søkt om tre ulike traseer. Uansett trasévalg er de to eksisterende 132 kV-ledningene forutsatt sanert.

NVE ga konsesjon til alternativ 1.0, som innebærer at ledningen bygges i eksisterende trasé for de to 132 kV som skal saneres og parallelt med eksisterende 420 kV ledning gjennom bygda. NVE mener at alternativ 1.0 (konsesjonsgitt) vil medføre en viss visuell forbedring sammenliknet med dagens situasjon med de to eksisterende 132 kV-ledningene. Konsekvensutredningen om landskap vurderer alternativ 1.0 til å gi en liten positiv konsekvensgrad for Kvernmo. Selve ryddegaten ved alternativ 1.0 vil bli svært synlig, både i Kvernmo og på avstand. Alternativet innebærer at det ikke blir beslaglagt nytt areal utover det som allerede er båndlagt av kraftledninger i dag. NVE konstaterer at ingen boliger vil bli utsatt for magnetfelt over utredningsgrensen på 0,4 microtesla.

Alternativ 1.2 er omsøkt vest for Kvernmo og går mot Bjørnarvatn, vest for Fjelldal og inn traseen til eksisterende ledning ved Storhaugen. Eksisterende ledning flyttes og

I perioder oppstår overføringsbegrensninger i nettet mellom Ofoten og Balsfjord. Statnett viser til at strekningen har to viktige snitt, Ofoten¹ og Straumsmosnippet, med N-1 kapasitetsgrenser i nordlig retning på henholdsvis 260 og 370 MW. Overføringsbegrensningene oppstår i hovedsak i vinterhalvåret når det er stor import til området. Det kan også være eksportbegrensninger om sommeren når det er mye overskuddskraft fra uregulerbar produksjon som skal transporteres sørover. I disse periodene kan overføringsbehovet over Ofotensnittet overstige overføringskapasiteten for N-1, og nettet drives da med redusert forsyningssikkerhet.

I følge Statnett har flyten over Ofotensnittet oversteget N-1-grensen i gjennomsnitt 10 prosent av tiden de siste årene. Slik drift øker sannsynligheten for at én enkelt feil får avbruddskonsekvenser og vanskeliggjør vedlikeholdsoperasjoner i nettet. I påvente av langsiktige tiltak har Statnett driftet nettet med bruk av systemvern. Systemvernet vil i de fleste feilsituasjoner redusere utkoblet forbruk til det forbruket som er tilknyttet vernet, og dermed også sannsynligheten for omfattende nettsammenbrudd som mørklegger store områder.

Den forventede utviklingen i kraftsituasjonen nord for Ofoten vil øke utfordringene med overføringsbegrensninger på strekningen mellom Ofoten og Balsfjord. Statnetts beregninger viser at en forbruksvekst på 100 MW vil føre til at flyten over Ofotensnittet overstiger N-1-grensen mer enn 30 prosent av tiden. Tilsvarende vil en vekst i kraftforbruket på 200 MW øke denne andelen til nesten 60 prosent. Det er forventet slike økninger i forbruket innen henholdsvis 2020 og 2025. Som følge av de periodevise eksportbegrensningene ut av regionen er det også begrenset hvor mye uregulerbar produksjon som kan tilknyttes dagens nett. Statnett har estimert at 500-600 MW ny produksjon kan tilknyttes nord for Ofoten uten at sentralnettet må forsterkes.

Statnett og NVE har vurdert at en ny 420 kV ledning mellom Ofoten og Balsfjord er den beste løsningen for å bedre forsyningssikkerheten i regionen, og samtidig legge til rette for ny energiproduksjon og økt forbruk fra kraftintensiv industri. I NVEs konsesjonsvedtak er det omsøkte tiltaket sammenliknet med et nullalternativ, som innebærer å beholde dagens nett og knytte alt nytt forbruk til systemvern. NVEs beregninger viser at en ny 420 kV ledning fra Ofoten til Balsfjord vil gi netto økonomisk gevinst for samfunnet sammenliknet med å beholde dagens nett. Den omsøkte ledningen estimeres å ha en positiv nåverdi av prissatte virkninger på 45 millioner kroner.

Det er i hovedsak verdien av økt forsyningssikkerhet som forsvarer investeringen. Det er lagt til grunn en forbruksvekst på 100 MW i perioden 2015-2019, ytterligere 200 MW i 2020-2024 og ytterligere 400 MW etter 2024. Departementet vil presisere at det er

¹ Flaskehalsen i Ofoten-snittet skyldes fare for overlast i 132 kV-nettet ved utfall av 420 kV ledningen Ofoten-Balsfjord. Kapasiteten i eksisterende 420 kV-ledning blir derfor ikke utnyttet ved N-1-drift. Snittgrensene i N-0-drift antas til om lag 1000 MW. Ny 420 kV ledning Ofoten-Balsfjord vil øke N-1-kapasiteten til om lag 1000 MW på begge snitt.

parallellføres med ny ledning. Ekstrakostnaden for alternativ 1.2 er om lag 27 millioner kroner.

Alternativ 1.5 går øst for Kvernmo, via Forslia og Kvitmyra og inn på traseen til eksisterende ledning ved Storhaugen. Eksisterende ledning flyttes og parallellføres med ny ledning. Ekstrakostnaden for alternativ 1.5 er om lag 32 millioner kroner.

NVE viser i den anledning til at alternativ 1.0 medfører en liten forbedring av dagens situasjon. NVE mener at visuelle ulemper ved å velge alternativ 1.0 i noen grad kan avbøtes ved skånsom skogrydding. NVE har satt vilkår om dette i konsesjonen.

Klager

Gratangen kommune har klaget på NVEs konsesjonsvedtak i brev av 29. mai 2012 og 12. juni 2012. Kommunen anfører at det er av stor verdi å flytte ledningene ut av bygda, som nå deler bygda i to. Kvernmo er ett av få områder i kommunen som egner seg for utbygging, og med planer om ny broforbindelse (Hålogalandsbrua) til Narvik, vil bygda være et attraktivt sted å bo for pendlere som jobber i Narvik. Dersom brua kommer på plass vil reisetiden fra Kvernmo til Narvik i følge kommunen reduseres fra 50 til 30 minutter. Kommunen viser til at flere innbyggere i Kvernmo vil på sikt rettferdiggjøre de merkostnader som er forbundet med alternativ 1.5. Kommunen viser til at de har hatt dialog med Gielas reinbeitedistrikt. Det har i denne forbindelse har fremkommet at alternativ 1.5 vil kunne medføre noen problemer for driving av rein til slakteplass, men at kalvingsområder ikke vil bli berørt. Kommunen viser til Troms fylkeskommunes uttalelse om at *ut fra et kulturperspektiv er østre trasé å foretrekke*. Kommunen har derfor bedt om at alternativ 1.5 velges ved Kvernmo, da dette vil kunne medføre positiv utvikling for bygda og distriktskommunen Gratangen. Kommunen peker videre på at det er negative visuelle konsekvenser av alternativ 1.2, da man må krysse under ledningen for å komme inn til Kvernmo.

18 beboere og grunneiere på Kvernmo klager i brev av 23. mai 2013. Klagerne mener NVE har gitt konsesjon til det verst tenkelige alternativet, og at de to alternative traseene som går utenom bygda ikke er vurdert i NVEs vedtak. De peker på at verken grunneiere, innbyggere og kommunestyret i Gratangen ønsker alternativ 1.0, og at de har vært klare på at de eksisterende ledningene gjennom Kvernmo må rives. Klagerne stiller spørsmål ved hvorfor NVE har gitt konsesjon til en trase ingen i høringsprosessen har foreslått, og mener NVE har begått et overgrep mot befolkningen i Kvernmo og lokaldemokratiet i Gratangen. Beboere og grunneierne i Kvernmo viser til at bygda har hatt de eksisterende ledningene i 60 år, med usikkerhet vedrørende helseeffekter av elektromagnetiske felt. De mener NVE har lagt til grunn en sikkerhetssone på 55 meter fra nærmeste hus, og hevder at danske grenseverdier for elektromagnetiske felt er betydelig lavere. Klagerne mener at så lenge det er usikkerhet rundt helseeffektene av elektromagnetiske felt må føre-var-prinsippet følges og ledningene legges utenfor bygda.

Beboerne på Kvernmo opplever at de elektromagnetiske feltene virker inn på husholdningsapparater, og mener at overslag flere ganger har ført til skogbrann under ledningen. Beboerne og grunneierne viser også til at Kvernmo/Holtås vil bli attraktivt som bo- og næringsområde når Hålogalandsbrua kommer, da veien mellom Kvernmo og Narvik vil bli betydelig kortere.

Dag og Yvonne Kvernmo har fremmet egen klage på NVEs konsesjonsvedtak for alternativ 1.0 gjennom Kvernmo i brev av 28. mai 2012. De skriver at de mener begrunnelsen for alternativ 1.0 er reindriften og ber om at det tas hensyn til fastboende fremfor rein, samt at ledningene flyttes ut av bygda deres.

Grunneiere på Fjelldal skriver i en høringsuttalelse i brev av 9. oktober 2010 at de er motstandere av alternativ 1.1 og 1.2 gjennom Gratangen. De hevder at av de fineste rekreasjonsområder i indre Gratangen vil bli direkte berørt. Videre hevder grunneierne at området også har et viktig kulturhistorisk landskap med eldre tufter og fornminner. Grunneierne peker på at ulempene for Kvernmo kun blir flyttet til Fjelldal dersom alt 1.2 velges. De peker på de miljømessige konsekvensene av alternativ 1.2 ikke har kommet godt nok frem, og virker helt fraværende ved trasévalget. Grunneier Steinar Fjelldal skriver i brev av 11. oktober 2010 at den beste løsningen er alternativ 1.0, da beboere i Kvernmo har flyttet til området og oppført nye hus etter at kraftledningene ble bygget. Fjelldal ønsker alternativt ny trasé eller jordkabel. Han viser til at området Fjelldal fra før av er berørt av utbygging av Fossan Kraftverk.

Sametinget påpeker verdien av å flytte ledningen vekk fra trasé 1.0, da Kvernmo er en av få viktige samisk bygder.

Områdestyret i Troms har varslet innsigelse mot alternativ 1.5 (østre), da traseen vil krysse to registrerte flyttleier.

Departementets vurdering

Departementet konstaterer at det er lokal motstand mot alle alternativer. Alternativ 1.2 (vestre) er ikke ønsket av beboere vest for Kvernmo (Fjelldal) og alternativ 1.5 (Østre) har konflikter med reindriften. En rekke klageparter, herunder Gratangen kommune og Sametinget, ønsker ikke alternativ 1.0 gjennom Kvernmo.

Departementet konstaterer videre at begge alternative traseer medfører virkninger for andre interesser. Alternativ 1.5 ligger noe bedre i landskapet, men vil kunne medføre negative virkninger for reindriften, bebyggelsen lengst øst i Kvernmo og berører områder med stort potensial for kulturminner. Alternativ 1.2 medfører negative virkninger for bebyggelsen på Fjelldal. Den vil være godt synlig i landskapet.

Departementet finner på bakgrunn av den gjennomførte og sterke motstanden mot alternativ 1.0 samt at traseen er i konflikt med utbyggingsplanene i Gratangen kommune, at verdien av å flytte traseen vekk fra eksisterende trasé er stor.

Departementet mener derfor det er behov for å gjøre en ny avveining av fordeler og ulemper ved de tre omsøkte alternativene.

Departementet peker på at verdien av å flytte ledningen vekk fra konsesjonsgitt trasé i alle tilfeller er avhengig av at de to eksisterende 132 kV ledningene saneres, samt at den eksisterende 420 kV ledningen flyttes etter og parallellføres i alternativ trasé. Dette er derfor lagt til grunn for de videre vurderingene.

Departementet finner at alternativ 1.5 gir en bedre landskapsmessig løsning enn de øvrige alternativene, men at konflikten med de dokumenterte reindriftsinteressene anses som meget alvorlig. Departementet viser til at Områdestyret for Troms har fremmet innsigelse til alternativ 1.5, og at dette alternativet antas å ville gi store negative konsekvenser for reindriftsinteresser. Det er flere registreringer av jerv og bjørn i fjellområdene øst for Kvernmo, men alternativet har i følge konsekvensutredningen ubetydelig konsekvens for naturmangfold. Alternativet er vurdert å ha middels negativ konsekvens for et pelsdyranlegg i Kvernmo. Særlig byggefasen kan påvirke pelsdyrene negativt.

Alternativ 1.2 vil berøre en registrert naturtypelokalitet, *Bjørkmoelva* med kroksjøer, flomdammer og meandrerende elvepartier. Langs elva er det to kroksjøer i ulike gjengroingsstadier, og generelt en del lappvierkratt. Skogen er relativt fattig. Øvre del av partiet, opp mot Kvernmo, er ødelagt av forbygning. Lokaliteten er noe påvirket, ganske fattig og uten funn av spesielt kravfulle eller interessante arter. Verdien er vurdert som lokalt viktig (C) (Naturbase). Alternativet medfører ryddegate på tvers av det meandrerende elvepartiet. Konsekvensutredningen vurderer ingen til liten til middels negativ konsekvens for naturtypen.

Ved Reisvatnet om lag 4-500 meter unna alternativ 1.2, er det forekomst av strandsnipe (nær truet). Ved Hestvatnet om lag 500 meter fra traseen, er det gjort en enkelobservasjon av bergand (sårbar). Denne observasjonen er ikke oppgitt i artsdatabanken/Naturbase, og heller ikke i konsekvensutredningen. Ellers er ande- og vadefugl observert i Bjørnarvatnet. Alternativet kan derfor medføre en noe økt kollisjonsfare for fugl i dette området. Konsekvensutredningen angir liten negativ konsekvens for fugl ved valg av alternativ 1.2.

Alternativ 1.2 vil medføre nærføring til flere automatiske fredede kulturminner, samt et SEFRAK-registrert bygg. Konsekvensutredningen konkluderer med positiv konsekvens ved flytting av begge ledninger vekk fra eksisterende trasé, men alle traséalternativene vurderes å ha liten negativ effekt for kulturminner. Departementet finner at hensynet til kulturminner ikke er avgjørende for valg av trasé.

Departementet peker på at alternativ 1.2 er en landskapsmessig noe dårligere løsning enn alternativ 1.5, men finner ut ifra en samlet vurdering at de visuelle konsekvensene ved alternativ 1.2 er akseptable. For øvrig vurderer departementet konsekvensene for naturmangfold og kulturminner som små.

Departementet viser til uttalelser fra Gratangen kommune, Sametinget og lokalbefolkningen på Kvernmo, og finner at verdien av å flytte traseen vekk fra eksisterende trasé er stor og at de positive virkningene for nåværende og fremtidig utvikling av Kvernmo vurderes å overstige merkostnaden ved å flytte ledningen. Det ville høyst sannsynlig være til stor skade for reindriften om alternativ 1.5 ble lagt til grunn. Departementet finner at hensynet til reindriftsinteressene må ilegges betydelig vekt ved valg av trasé. På denne bakgrunn finner departementet at de negative ulempene som følge av vestre alternativ 1.5 overstiger de negative konsekvenser som følger av alternativ 1.2. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at alternativ 1.2 skal legges til grunn forbi Kvernmo.

5.2.2 Kjosvatnet i Balsfjord kommune

Syv grunneiere ved Kjosvatnet i Balsfjord klager i en felles uttalelse i brev av 23. mai 2012 og 28. mai 2012. De har innvendinger mot den konsesjonsgitte traseen, som går på vestsiden av den eksisterende ledningen og delvis vil krysse over Kjosvatnet. Grunneierne mener dette er en landskapsmessig svært utheldig løsning, og ønsker ny ledning på østsiden av eksisterende. Det er syv grunneiere langs Kjosvatnet, herunder én gård med to boliger samt tre hytter.

Tor Odin Kjosvatn og Margaret Guttormsen har også fremmet egne klager på NVEs konsesjonsvedtak henholdsvis i brev av 28. mai 2012, 4. juni 2012 og e-post av 6. juni 2012. Begge klagerne påpeker feil i kartgrunnlaget og 3D-modell som var utarbeidet av Statnett. De hevder at NVE derfor har fattet vedtak på mangelfullt/feil grunnlag.

Departementets vurdering

Departementet viser til at den nye ledningen var planlagt på østsiden av eksisterende ledning i konsesjonssøknaden av 20. mai 2010. Ved tilleggssøknad av mai 2011 ble det imidlertid søkt om en trasé på vestsiden av eksisterende ledning for å unngå kryssing av eksisterende og ny ledning ved Blåfjell. I tilleggssøknaden begrunner Statnett dette som følger:

"420 kV-ledningen Ofoten-Balsfjord ble konsesjonssøkt med tre kryssinger med bestående 420 kV-ledning for å komme fram i parallellføring med tilstrekkelige avstander til eksisterende bebyggelse, dernest også etter vurderinger av terreng og ønsker i forbindelse med høringsuttalelser. Kryssinger innebærer fare for induksjon og kan føre til behov for å koble ut begge 420 kV-ledningene i revisjonsperioder og feilsituasjoner. Dette vil være problematisk, spesielt ved vekst i produksjon og forbruk. En konsekvens kan være spenningskollaps i reparasjonsperioden eller at revisjonsarbeider må avbrytes. I førstnevnte situasjon vil forsyningen i Nordland, Troms og Finnmark være sårbar. Løsningene i denne tilleggssøknaden eliminerer de tidligere omsøkte kryssingene."

På bakgrunn av høringsuttalelser fra NVE i brev av 2. november 2011 Statnett vurdere om det er mulig å justere traseen inn mot Balsfjord transformatorstasjon slik at ny trasé kommer på østsiden av eksisterende. På denne bakgrunn har Statnett skissert et

alternativ der ny kraftledning legges i eksisterende trasé og eksisterende ledning legges i ny trasé øst for dagens. Statnett har vurdert en slik løsning der eksisterende ledning flyttes over på henholdsvis 2 eller 5 nye master øst for eksisterende trasé. Alternativet innebærer en kostnadsøkning på om lag 7-16 millioner kroner, avhengig av om 2 eller 5 master må endres. NVE fant at løsningen med justerte mastepunkter hadde landskapsmessige fordeler, men at de økts kostnadene ikke forsvarte en slik endring.

Selv om de skisserte modellene for justering av mastefestene ville gi landskapsmessige forbedringer, hadde begge klare landskapsmessige begrensninger. I brev av 19. april 2013 til departementet redegjør Statnett for nye vurderinger av mulig innføring til Balsfjord transformatorstasjon der harmonisering i større grad er forsøkt hensyntatt. I brevet heter det:

Statnett har funnet fram til en ny trase for bestående ledning (på østsiden av dagens trase) som er flyttet ned i terrenget slik at den i mindre grad eksponeres mot horisonten inn mot transformatorstasjonen og slik at masten på kollen sør for vannet i liten grad blir synlig fra Kjosvatnet. Mastene som ligger rett ut for Kjosvatnet ligger nærmere hverandre (i lengderetningen) slik at de to ledningene i større grad fremstår som harmonisert. Løsningen imøtekommer i stor grad klagerne og er utvilsomt en landskapsmessig forbedring også i forhold til tidligere utredete alternativer. Kostnadmessig vil løsningen være tilsvarende tidligere utredet alternativ innføring, i og med at bestående master må bygges om for å kunne bære den nye og tyngre ledningen.

Klagen gikk også ut på at visualiseringen av hvordan den nye ledningen ville se ut var feil. Statnett har i etterkant erkjent at det var feil i visualiseringsmodellen, og har rettet opp i denne slik at departementet i klagebehandlingen har fått presentert et korrekt visualiseringsbilde. Departementet har imidlertid ikke klart å bringe på det rene hvorvidt og eventuelt i hvilket omfang, den ukorrekte visualiseringen av ledningen ved Kjosvatn har vært lagt til grunn i Statnetts planlegging og NVEs konsesjonsbehandling, og hvilken følge det har hatt for konsesjonsvedtaket og vurderingen av klagen. Departementet har derfor lagt vekt på denne usikkerheten i klagebehandlingen.

Departementet vurderer den konsesjonsgitte trasé sammen med eksisterende ledning å ha en landskapsmessig svært uheldig virkning i landskapsrommet inn mot Balsfjord transformatorstasjon. I konsesjonsgitte alternativ vil den nye ledningen delvis krysse over vannet. På grunn av topografiske forhold vil ikke de gamle og de nye mastene stå parallelt ved siden av hverandre, noe som gir et uryddig inntrykk og forsterker opplevelsen av tekniske inngrep. Departementet merker seg at Statnett er enig i at en annen løsning ved Kjosvatn vil gi en betydelig landskapsmessig gevinst. Departementet finner at denne landskapsmessige fordelene og den visuelle gevinsten ved å etablere den nye traseen på østsiden av eksisterende ledning for fremføringen inn til Balsfjord transformatorstasjon, forsvarer merkostnaden på mellom 7 og 16 millioner kroner.

Det østlige alternativet innebærer at det etableres en ny trasé umiddelbart øst i stedet for umiddelbart vest for eksisterende trasé. I avstand innebærer dette at traseen trekkes noen titalls meter østover sammenlignet med NVEs konsesjonsgitte trasé. Konsekvensutredningen for naturmangfold er etter departementets vurdering dekkende for den nye traseen. NVEs vurderinger og konklusjon hva gjelder konsekvensene for naturmangfold er etter departementets oppfatning derfor dekkende for det østlige alternativet. Det er ingen kjente verdifulle naturtyper i området. Når det gjelder truede og nært truede arter er det registrert to observasjoner av fiskemåke (nær truet) 2. juli 2013 ved Kjosvatnet. Det er også en eldre observasjon av bergand (sårbar) ved vannet. Departementet finner at flytting av ledningen lenger vekk fra Kjosvatnet, slik at kryssing av vannet unngås, kan redusere konflikten med vanntilknyttet fugleliv, jf. naturmangfoldloven § 12.

Departementet har etter en samlet vurdering hvor også en mulig svakhet i grunnlaget for saksbehandlingen er iaktatt, kommet til at den justerte alternative innføringen til Balsfjord transformatorstasjon skal legges til grunn.

5.2.3 Bardufoss transformatorstasjon

Espen Berglund Kristensen og Halvar Kristensen har påklaget vedtaket med hensyn til tiltakene ved Bardufoss transformatorstasjon. Begge er naboer til transformatorstasjonen. De mener deres innspill i saken er forbigått, og viser til at de er plaget av støy fra transformatorstasjonen og særlig om natten. De har blant annet påpekt at de to eksisterende 132 kV ledningene bør kables forbi deres eiendom. Videre uttrykker de bekymring for økt støy fra stasjonen. De mener det må anlegges en støyvoll for å redusere støyplagene. Endelig påklages ekspropriasjonsvedtaket med henvisning til at det omfatter mer dyrka mark enn det som er nødvendig for bygging av anlegget.

NVE tilrår i klageoversendelsen at det i konsesjonen settes vilkår om bygging av støyvoll. For øvrig finner ikke NVE grunnlag for endringer i sitt konsesjonsvedtak.

I etterkant av NVEs konsesjonsvedtak har støyen ved Bardufoss transformatorstasjon blitt undersøkt nærmere i regi av Statnett. På oppdrag fra Statnett har Sweco utført støymålinger i september og oktober 2012. Målingene er sammenfattet og drøftet i en rapport av 18. oktober 2012. Rapporten konkluderer med at det ikke er påvist støy over grenseverdiene i støyretningslinjene (T-1442), men at støyen til tider er markant og med en meget sterk rentone i 315 Hz, som sannsynligvis vil oppfattes tydelig fra beboerne på Berglund.

Departementet fikk oversendt rapporten 30. oktober 2012 og videresendte denne til NVE for kommentarer. I brev av 8. januar 2013 kommenterer NVE rapporten. NVE peker på at selv om støyen er under grenseverdiene, konkluderer rapporten med at den er godt hørbar og utgjør en ulempe for beboerne på Berglund. Videre peker NVE på at Statnett ikke har klart å avdekke hva som utgjør støykilden i stasjonen, og mener dette tilsier at det er vanskelig å vurdere hvilke endringer i støybildet som kan forventes etter en ombygging. NVE mener det fortsatt er grunnlag for å pålegge støyreducerende tiltak ved Bardufoss transformatorstasjon, og opprettholder anbefalingen om å sette vilkår om støyvoll.

Statnett kommenterer forholdene ved Bardufoss trafo i brev av 15. mars 2013. Statnett understreker i brevet at det ikke er påvist støy over grenseverdiene. Statnett betviler derfor at det er grunnlag for å pålegge bygging av støyvoll. Statnett opplyser videre at foreløpige vurderinger tilsier at en støyvoll, for å fungere etter hensikten, vil bli meget stor og koste langt mer enn de kostnadstall som tidligere er antydnet overfor NVE.

Departementet konstaterer at det ikke er omtvistet at beboerne på Berglund opplever sjenerende støy, og at NVE finner at denne støyen er av en slik karakter at det er rimelig at Statnett pålegges å bekoste en støyvoll. Departementet viser til at det foreløpig ikke er brakt på det rene hva som genererer støy på stasjonsområdet. Departementet viser videre til at transformatorstasjonen skal utvides, og at utvidelsen også gjelder arealer i retning av Berglund Kristensen, men at det ikke er klart hvilken betydning utvidelsen vil ha for støybildet. Departementet konstaterer at Statnett mener en støyvoll vil bli en svært ruvende konstruksjon i dette området, og at foretaket er usikker på om det er mulig å finne plass til den.

Departementet legger til grunn at Berglund Kristensen er plaget av støy, særlig nattetid. Departementet finner at årsaken til dette er usikker, og at det er usikkert i hvilken grad en støyvoll vil avhjelpe. Departementet har kommet til at Statnett skal pålegges tiltak for å avhjelpe støynivået, men mener det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å pålegge bygging av støyvoll nå.

Departementet setter som vilkår for konsesjonen at Statnett gjennom detaljplanleggingen først foretar nærmålinger ved transformatorstasjonen for å klarlegge støykilden nærmere, og at foretaket foreslår alternative tiltak ved transformatoren og om nødvendig ved klagers bolig for å redusere støyplagene i tilstrekkelig grad. NVE skal på dette grunnlag vurdere de alternative forslag i tillegg til jordvoll og gi de pålegg som deretter finnes nødvendig.

Berglund Kristensen har også påklaget ekspropriasjonsvedtaket. De mener det ikke er grunnlag for å ekspropriere grunn av hensyn til mulig fremtidig utvidelser.

Departementet viser til NVEs vurdering i Bakgrunn for vedtak der det heter at "*NVE mener det ikke er grunnlag for å ekspropriere eiendom rundt Bardufoss transformatorstasjon uten at det er nødvendig for å opprettholde tilstrekkelig avstand etter beredskapsforskriften*".

Departementet slutter seg til denne vurderingen. Departementet kan ikke se at det så langt er dokumentert at oreigningslovas vilkår for ekspropriasjon er oppfylt. Det vises til dette vedtaks pkt. 8 Ekspropriasjon. Departementet vil vise til at det intet er i veien for at disponeringen over slikt areal avtales ved minnelig avtale.

Margot Berglund har i klage fremsatt krav om innløsning av sitt hus ved Bardufoss transformatorstasjon. Kravet ble gjentatt av sønnen Torbjørn Berglund på departementets klagebefaring. Departementet viser til at spørsmålet om innløsning og/eller erstatning for tap og ulemper ved utvidelse av transformatorstasjonen er et spørsmål klager eventuelt må ta opp på privatrettslig grunnlag med Statnett.

5.2.4 Alberget

Maj-Britt Brobach klager i brev av 21. mai 2012 også på vegne av Arild Tobiassen (heretter Brobach). I klageoversendelsen til departementet tok ikke NVE stilling til denne klagen, da klagerne ikke ble ansett for å ha rettslig klageinteresse. Brobach påklaget denne avgjørelsen i brev av 16. juni 2012, og NVE omgjorde sitt vedtak 23. august 2012.

Brobach har bedt om en alternativ trasé ved Alberget i Skoelvdalen.

Brobach holder frem at den nye ledningen er planlagt lagt i trasé på vestsiden av eksisterende ledning, som medfører at ledningen går over et område som er mye brukt til friluftsliv. Sekundært klager Brobach over forslaget til justering av mastepunkt 303, samt manglende kamuflerende tiltak ved Alberget. Brobach klager også over at tiltakshaver ikke er pålagt å utarbeide en plan for vannforsyningen i samråd med hytteeier.

May-Britt Brobach og Arild Tobiassen skriver i sin klage at hytta deres ved Alberget i Skoelvdalen er oppført i 1963, og er benyttet av familien i fire generasjoner. Den er også benyttet av rype- og elgjegere. Brobach viser til ulemper påført familien av eksisterende anlegg i form av støy under visse værforhold, samt visuelle ulemper. Vanntilførselen har også blitt vanskeliggjort.

Brobach anfører at den nye ledningen gir kumulative effekter med den eksisterende ledningen, og at tålegrensen er mindre for den nye ledningen. Brobach hevder at NVE gjør feilslutninger i vedtaket, og at visuelle virkninger må ses fra klagerens synspunkt. Brobach mener det er uryddig at NVE argumenterer med at det er få mennesker som blir berørt ved Alberget, og mener at det bør vektlegges at familiehytta har vært brukt i fire generasjoner og blir mye brukt i dag. Brobach mener at dersom alle utgifter skal utlignes på den enkelte person vil det i praksis være umulig for enkeltpersoner å reise innvendinger mot utredninger. I så fall burde deres ulemper kostnadsberegnes, slik at dette kan balansere argumentasjonen. Brobach mener at følgende momenter bør vektlegges mer:

- Hardt klima om vinteren gjør at Alberget fungerer som en "verneskog" for snø og vind.
- Kumulative ulemper ved at to store kraftledninger går parallelt.
- Støyen fra den konsesjonsgitt traseen vil bli betydelig høyere enn den traseen de har foreslått.
- Den konsesjonsgitte traseen gir større visuelle virkninger enn deres forslag. Avskoging av Alberget vil forsterke dette.
- Det skogkledde Alberget egner seg dårligere til trasé enn der de har foreslått, som er et mer myrlendt område.

Etter befaring i Skoelvdalen har Statnett, etter anmodning fra NVE, vurdert muligheten for å flytte mastepunkt nummer 303 ned fra Alberget, av hensyn til Albergets betydning for friluftsliv i området. Statnett har i sin vurdering vist til at flytting av mastepunktet vil medføre behov for en om lag 3 meter høyere mast enn ved tidligere omsøkt plassering. Fundamentkostnadene vil også øke noe, som følge av endring i grunnforholdene. Merkostnadene som følge av endrede grunnforhold og høyere mast anslås av Statnett til å være i størrelsesorden 200.000 til 400.000 kroner.

NVE vurderer i Bakgrunn for vedtak at det er liten reell forskjell i avbøtende virkning om man velger den ene eller andre justeringen. NVE vurderer videre at en merkostnad på inntil 400.000 kroner kan forsvares.

Brobach viser til at Statnetts justering av mastepunkt ikke er flyttet vekk fra Alberget, bare justert 16 meter lengre syd. Brobach holder frem at hvis dette skal ha noen som helst effekt, må dette mastepunktet flyttes ytterligere.

Statnett har også vurdert en justering av traseen på Alberget etter anmodning fra NVE, og som foreslått av Brobach. Statnett svarer på denne anmodningen i brev av 22. mars 2012, der Statnett skriver at justeringen medfører behov for å forsterke to eksisterende master som følge av en ny vinkel og en endret vinkel. Omleggingen, sammen med kostnadene for ekstra anleggsarbeid, medfører en ekstrakostnad på 2 - 2,5 millioner kroner.

NVE har ikke funnet at omleggingen forsvarer en merkostnad i denne størrelsesorden. Departementet er enig i NVEs vurdering om at de mindre landskapsmessige forbedringene og forbedringen av Alberget som friluftsmål som oppnås ved en justering av traseen, ikke oppveier merkostnadene ved et slikt tiltak. NVE kom derimot til at justering av mast 303 er hensiktsmessig. Departementet vurderer justeringen som forsvarlig ut ifra de økte kostnadene, og finner at en ytterligere justering, som foreslått av Brobach, ikke utgjør noen nevneverdig forskjell for opplevelsen av Alberget. Brobach har også anført at ledningen bør kamufleres i det aktuelle området. NVE har vurdert at kamuflering av master og liner generelt vil ha liten effekt der ny ledning legges parallelt med en eksisterende som ikke er kamuflert. Departementet slutter seg til denne vurderingen, og finner ikke grunnlag for å pålegge kamuflering på den aktuelle strekningen.

Departementet forutsetter at konsesjonæren utarbeider en plan for sikring av vannforsyningen til hytta under anleggsarbeidene, se pkt. 7 nedenfor.

5.3 Reindrift

5.3.1 Klager

Reinbeitedistriktene

De fire berørte reinbeitedistriktene Skjomen, Gielas, Hjertind og Mauken, har påklaget NVEs vedtak. Alle distrikter er bistått av advokat Geir Haugen. Advokat Haugen klager på NVEs vedtak i brev av 25. mai 2012. Haugen hevder statsråd Ola Borten Moe er inhabil, da han tidligere har uttrykt at han "*alltid vil forsvare mastene*", og krever at det oppnevnes settestatsråd for klagebehandlingen.

Videre anfører advokat Haugen på vegne av de fire reinbeitedistriktene at NVE har begått saksbehandlingsfeil som er av en slik karakter at vedtaket og ekspropriasjonstillatelsen er ugyldige. Haugen viser i denne sammenheng til klage på vegne av en rekke reinbeitedistrikt for 420 kV ledningen Balsfjord-Hammerfest og at de samme klagegrunner anføres for ledningen Ofoten-Balsfjord.

En nærmere redegjørelse for de klagegrunnene som gjelder det enkelte reinbeitedistriktet følger i omtalen av de enkelte distrikter nedenfor.

Sametinget

Sametinget klager i brev av 23. mai 2012 på NVEs vedtak om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse, både til ny 420 kV Ofoten-Balsfjord og ny 420 kV Balsfjord-Hammerfest med alle tilhørende transformatorstasjoner. Sametinget ber om at departementet tar kontakt for å gjennomføre gode og reelle konsultasjoner før endelig vedtak fattes. Sluttført konsultasjonsresultat mellom departementet og Sametinget vil sametingsrådet så legge fram for behandling i Sametingets plenum. Som begrunnelse for klagen viser Sametinget til gjennomførte konsultasjoner og til at Sametinget har bedt NVE avvende konsesjonsavgjørelsen til Sametingets plenum har behandlet saken.

NVE uttaler i vurdering av klagen at Sametinget har klaget på konsesjonsvedtaket og ekspropriasjonstillatelsen med begrunnelse i de gjennomførte konsultasjonene og at Sametinget ikke har blitt gitt tid til å behandle saken i Sametingets plenum.

NVE har vist til at Sametinget ikke har fremmet ønske om konsultasjon over kraftledningen Ofoten-Balsfjord, og at det følgelig ikke har vært gjennomført konsultasjoner vedrørende denne ledningen konkret. For konsultasjoner med Sametinget gjennomført i behandlingen av ledningen Balsfjord-Hammerfest og for nærmere vurdering av Sametingets klage viste NVE til klageoversendelse for kraftledningen Balsfjord-Hammerfest.

Norske Reindriftingsamers Landsforbund

Norske Reindriftingsamers Landsforbund (NRL) klager i brev av 29. mai 2012 på NVEs vedtak om anleggskonsesjon for 420 kV kraftledning fra Ofoten via Balsfjord til

Hammerfest. Klagen begrunnes med at ledningen under bygging og drift vil ha store negative konsekvenser for store deler av den samiske reindriften i Norge. Konsekvensene knyttes til at kraftledningen vil være lokalisert i viktige reinbeiteområder, som kalvings- og parringsområder, samt at ledningen i følge forbundet også vil ha konsekvenser for flyttleier til mange distrikter som benytter øyer og nes som sommerbeiter.

I brev av 20. juni 2012 har NRL oversendt enstemmig uttalelse fra forbundets landsmøte. Det vises her til at Fagrapporten om reindrift, som ble lagt fram i mars 2009, er så ufullstendig at den ikke kan danne grunnlag for den planlagte utbyggingen. Fagrapporten tok ikke hensyn til hvordan den fremtidige utvikling innenfor berørte reinbeiteområder vil bli som følge av kraftledningen. NRLs landsmøte har stilt krav om at det må utarbeides en ny konsekvensutredning for reindrift der ulike alternativer blir vurdert.

5.3.2 Departementets vurdering

Departementet viser innledningsvis til departementets brev av 18. september 2012 til advokat Geir Haugen vedrørende statsråd Ola Borten Moes habilitet. Departementet viste til at statsråden hadde vurdert seg som habil i saken, og at begjæringen om oppnevning av settestatsråd for behandling av klagesaken derfor ikke ble tatt til følge.

Departementet har ikke funnet grunn til å ta nærmere stilling til konsultasjonsprosessen mellom NVE og Sametinget. Departementet understreker viktigheten av å avholde gode konsultasjoner med Sametinget og reindriftsinteressene. Departementet har i klagebehandlingen hatt møter og konsultasjon med både Sametinget og de berørte reinbeitedistriktene, og finner at folkerettens medvirkningskrav og kravene i konsultasjonsavtalen er oppfylt. Departementet viser for øvrig til punkt. 4.4 og 4.5 i dette vedtaket.

Departementet vil i det følgende redegjøre for departementets vurdering av det folkerettslige utgangspunktet for vurderingen av hensynet til reindrift. Deretter gjennomgås klagen fra de respektive reinbeitedistriktene, og departementets vurdering av hvilken påvirkning kraftledningen vil ha for disse. Departementet vil i punkt 5.4 omtale sumvirkninger for reindrift.

5.3.2.1 Generelt om samiske rettigheter

Departementet finner grunn til å redegjøre for generelle samiske urfolks- og minoritetsrettigheter før departementet vurderer om de konkrete konsesjonene er i strid med det vern samer nyter etter norsk rett og folkeretten. Etter ønske fra reindriftsinteressene, ba departementet om en utredning fra professor Geir Ulfstein om samiske folkerettslige rettigheter ved naturinngrep. Departementet er i all hovedsak enig i professor Ulfsteins vurderinger av det folkerettslige vernet.

De samiske urfolks- og minoritetsrettighetene består av både prosessuelle og materielle rettigheter, som det vil bli redegjort for i det følgende.

Særlige prosessuelle rettigheter følger av ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. ILO-konvensjonen nr. 169 ble ratifisert av Norge i 1990. Konvensjonen er delvis inkorporert i norsk rett gjennom finnmarksloven, som er begrenset til å gjelde innenfor Finnmark fylke. Det er inngått en konsultasjonsavtale av 11. mai 2005 mellom statlige myndigheter og Sametinget, hvor det er fastlagt retningsgivende prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og samiske interesser. Disse er i tråd med ILO-konvensjonen art. 6, hvor det oppstilles krav om særskilte konsultasjonsprosedyrer, blant annet når det vurderes administrative tiltak som kan få direkte betydning for urfolk.

Av materielle rettigheter må det tas utgangspunkt i Grunnloven § 110a, hvor det fremgår at:

"Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv".

Samiske rettigheter har også et særskilt vern gjennom menneskerettsloven, hvor blant annet den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) inkorporeres i norsk rett. Disse konvensjonene skal ved motstrid gå foran annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3.

Det er særlig SP artikkel 27 om kulturvern for minoriteter, som er aktuell i denne saken. Bestemmelsen lyder:

"In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practise their own religion, or to use their own language."

Det fremgår av forarbeidene til Grunnloven § 110a at det materielle innholdet i bestemmelsen er ment å samsvare med de folkerettslige forpliktelsene etter SP artikkel 27.

Det er ikke tvilsomt at samer er å regne som en etnisk minoritet, og at utøvelse av reindrift er å regne som en kulturutøvelse som er beskyttet av SP artikkel 27. SP artikkel 27 innebærer at det ikke er adgang å nekte samer retten til å drive reindrift (kulturutøvelsen), selv om et tiltak skulle gi større fordeler for samfunnet enn tiltaket medfører ulemper for reindriften.

Etter departementets oppfatning taler ordlyden i SP art. 27 for at terskelen for å konstatere folkerettsbrudd i utgangspunktet er høy, jf. begrepet "denied".

Det er lite norsk rettspraksis på området, men art. 27 har vært anført i enkelte saker for Høyesterett. NVE har i vurderingen av klagene vist til Høyesteretts avgjørelser inntatt i Rt. 2004 s. 1092 og Rt. 1982 s. 241 (Alta). Den førstnevnte dommen gjaldt gyldigheten av et fredningsvedtak etter den tidligere reindriftsloven § 11 annet ledd annet punktum.

På grunn av vedvarende konflikter mellom reindriften og landbruket på Stonglandshalvøya på Senja, fattet Landbruksdepartementet den 13. april 1981 vedtak om fredning av området. Stonglandshalvøya har fra gammelt av vært reinbeite for samene, særlig i vanskelige vintre.

Området hadde tidligere blitt fredet med hjemmel i tilleggslappeloven av 1897 § 3, og fredningen forble gjeldende etter reindriftsloven av 1933. Vedtaket fra Landbruksdepartementet ble truffet for å kunne dispensere fra fredningen i særlig vanskelige vintre, noe det ikke var adgang til etter de tidligere lovene. Bakgrunnen for fredningen var at reinen trekker ned på innmarken til bøndene der den beitet ulovlig og voldte skade. Reindriftsutøverne hevdet blant annet at fredningsvedtaket av 1981 var i strid med SP art. 27.

Høyesterett uttalte at dersom art. 27 skal kunne påberopes i forbindelse med inngrep i næring, må det forutsettes at inngrepet i området er så omfattende at reindriftsamene "nektes retten til" å utøve sin næringsvirksomhet. Høyesterett fant at dette ikke var tilfellet.

Etter departementets oppfatning var inngrepet fredningsvedtaket innebar såpass lite at det gir liten veiledning for den nærmere fastleggelsen av terskelen i art. 27.

Den andre avgjørelsen gjaldt skjønnsaken i forbindelse med den såkalte Altasaken, som gjaldt tillatelse til regulering av Alta/Kautokeinovassdraget. Høyesterett uttalte på s. 299-300:

"En forutsetning for at det overhodet kunne oppstå noe folkerettslig spørsmål er det faktiske omfanget av det inngrep som her gjøres i de samiske interesser. En forutsetning for at det overhodet kunne oppstå noe folkerettslig spørsmål i en reguleringssak, måtte i alle fall være at reguleringen medførte bastante og meget skadelige inngrep i slike interesser. Først da kunne man reise spørsmål om den nevnte art. 27 var gått for nær, fordi inngrepet i reindriftnæringen var så stort at det truet samenes kultur. Det inngrep som her finner sted er imidlertid langt fra av denne alvorlige karakter. Jeg viser til min tidligere drøftelse av inngrepet, og minner om at de varige virkninger av reguleringen vil være et område på ca 2,8 km² blir neddemmet og dermed går tapt som beiteland. Selv om det dreier seg om vår- og høstbeite som er en knapphetsfaktor og man derfor ikke bare kan se på antallet tapte forenheter, vil den reduksjon i bestanden inngrepet måtte foranledige, bli liten i forhold til det samlede antall dyr i Nourtabælle. Det vil videre bli en permanent vei med trafikk til og fra kraftanlegget. Når veien, slik det er forutsatt, blir stengt for allmennheten, vil det også her bli spørsmål om begrensede skadevirkninger. I anleggstiden vil skadevirkningene

bli betydelig mer omfattende, men jeg kan ikke finne at de selv i denne periode etter en totalvurdering vil være av nevnte alvorlige karakter, heller ikke for den del av Kautokeino reinsogn som hører til Nourtabølle. Jeg kan derfor ikke se at reindriften blir skadelidende på en slik måte at det kan berøre muntlige folkerettslig beskyttede samiske minoritetsrettigheter.”

Departementet bemerker at det er lenge siden dommen ble avsagt, noe som svekker den rettskildemessige vekten. Dommen taler likevel for at bortfall av beiteområder av noe størrelse i seg selv ikke er i strid med folkeretten.

Art. 27 sikrer den enkelte person som tilhører en minoritet rett til kulturutøvelse, og Norge er forpliktet til å sikre at denne rettigheten ikke blir krenket. I sakene om vindkraftverk på Fosen innebærer det at den enkelte reindriftsutøver ikke kan nektes retten til å drive med reindrift. Det er derfor ikke avgjørende at et tiltak har liten betydning for hele det samiske folks kulturutøvelse.

Menneskerettskomiteen har i en generell uttalelse (General Comment No. 23: The rights of minorities (Art. 27) av 8. april 1994) uttalt følgende i premiss 6.1:

”Although article 27 is expressed in negative terms, that article, nevertheless, does recognize the existence of a ”right” and requires that it shall not be denied. Consequently, a State party is under an obligation to ensure that the existence and the exercise of this right are protected against their denial or violation.”

På bakgrunn av den siterte uttalelsen fra menneskerettskomiteen, legger Samerettsutvalget til grunn at en nektelse etter artikkel 27 ikke bare omfatter totale nektelser, men også krenkelser (violation) av retten til kulturutøvelse, jf. NOU 2007:13 Den nye sameretten, Bind A s. 203. Samerettsutvalget legger til grunn at tiltak som ”betydelig innsnevrer klagerens muligheter til kulturutøvelse” vil være i strid med art. 27, selv om tiltaket ikke innebærer en total nektelse.

Menneskerettskomiteen uttaler videre i premiss 7:

”With regard to the exercise of the cultural rights protected under article 27, the Committee observes that culture manifests itself in many forms, including a particular way of life associated with the use of land resources, especially in the case of indigenous peoples. That right may include such traditional activities as fishing or hunting and the right to live in reserves protected by law.”

Etter Samerettsutvalgets oppfatning innebærer dette at urfolk har en særlig sterk beskyttelse etter artikkel 27, jf. NOU 2007:13 Den nye sameretten, Bind A s. 197.

Selv om Menneskerettskomiteens avgjørelser ikke har rettskraft, vil det kunne være relevant å se nærmere på komiteens praksis for å fastlegge hva som skal til for at art. 27

skal være krenket. I saken *Ominayak and the Lubicon Lake Band v. Canada* (Communication No. 167/1984) var spørsmålet om det var i strid med art. 27 at den kanadiske regjeringen ga delstatsregjeringen i Alberta tillatelse til å ekspropriere områder fra indianere olje- og gassutnyttelse. Indianerne drev jakt, fangst og fiske i dette området, og hadde lite kontakt med samfunnet for øvrig. Indianerne mente virksomheten det var gitt tillatelse til truet deres levesett.

Menneskerettighetskomiteen uttalte under dissens:

"Historical inequities, to which the State party refers, and certain more recent developments threaten the way of life and culture of the Lubicon Lake Band, and constitute a violation of article 27 so long as they continue. The State party proposes to rectify the situation by a remedy that the Committee deems appropriate within the meaning of article 2 of the Covenant."

Tidligere forhold som hadde påvirket indianernes kulturutøvelse i kombinasjon med den senere utviklingen var med andre ord tilstrekkelig til å konstatere brudd på artikkel 27. Også andre forhold enn et forestående inngrep som påvirker kulturutøvelsen må derfor tas med i betraktning ved vurderingen av art. 27. Den kanadiske stat hadde tilbudt å avsette et landområde på 95 square miles og å betale en erstatningssum på 45 millioner kanadiske dollar, som erstatning til indianerne. Menneskerettskomiteen mente dette var egnet til å bøte på krenkelsen av artikkel 27.

Komiteen har hatt flere saker til behandling som gjelder tillatelse til annen virksomhet i områder som påvirker samers rett til å drive reindrift. Disse kan være egnet til å kaste lys over hvilket vern samisk kulturutøvelse nyter, og har særlig relevans for sakene om vindkraftverk på Fosen.

I saken *Ilmari Länsman et al. v. Finland* (Communication No. 511/1992) var spørsmålet om finske myndigheters tillatelse til utnyttelse av et steinbrudd og transport av stein gjennom et område hvor det ble drevet reindrift var i strid med art. 27. Fjellpartiet hvor virksomheten i forbindelse med steinbruddet foregikk var av åndelig betydning for samene.

Det ble satt som vilkår i tillatelsen at bergverksdriften skulle foregå mellom 1. april og 30. september i tråd med ønsket fra reindriften, da reinen ikke beitet i området i denne perioden. Transport til og fra området skulle også skje i samråd med reindriften.

Finland hevdet bergverksdriften var av lite omfang både hva gjaldt uttak (30 m³) og arealet av området (10 hektar eller 10 000 m²), og at tiltaket var 4 km. fra eksisterende veier. Finland viste til at det totale arealet som ble brukt av reindriften var på 2586 km².

Menneskerettighetskomiteen la til grunn at fjellområdet hadde en åndelig betydning for samene, og konstaterte at reindriftssamene var bekymret for at forstyrrelsene inngrepet medførte kunne gå ut over kvaliteten på reinsdyrene. Komiteen bemerket at det var forståelig at staten ønsket økonomisk utvikling, men pekte på at dette må skje innenfor rammen av artikkel 27. Staten har ingen skjønnsmargin ved vurderingen av om forpliktelsene etter artikkel 27 er overholdt.

Det ble videre bemerket at tiltak som har en begrenset innvirkning på en person tilhørende en minoritet ikke nødvendigvis vil innebære en nektelse etter artikkel 27. Spørsmålet i den konkrete saken var om påvirkningen bergverksdriften var "so substantial that it does effectively deny to the authors the right to enjoy their cultural rights in that region".

Menneskerettighetskomiteen kom til at den bergverksdriften som hadde foregått til nå ikke utgjorde en nektelse etter artikkel 27. Det ble lagt vekt på at interessene til reindriftsgruppen var blitt vurdert, og at reindriftsutøverne hadde blitt konsultert i prosessen. Det ble også lagt vekt på at reindriftsutøvernes levemåte ikke syntes å ha blitt negativt berørt av den virksomheten som til da hadde blitt gjennomført.

For fremtidige aktiviteter bemerket komiteen at staten bare hadde gitt tillatelse til virksomhet som ville minimere virkningene for reindriften, og at det var satt vilkår om at driften primært skulle skje når reindriften ikke benyttet området. Komiteen bemerket videre at for at økonomiske aktiviteter skulle være forenlige med artikkel 27, måtte det skje på en måte som også i fremtiden tillot reindriftsutøverne å drive reindrift på en regningssvarende ("benefit") måte.

Avslutningsvis uttaler komiteen at hvis bergverksdriften ekspanderer i stor skala, kan dette innebære en krenkelse av reindriftsutøvernes rett til kulturutøvelse. Staten hadde en plikt til å vurdere dette når eksisterende tillatelser ble forlenget eller det ble gitt nye tillatelser.

Denne saken ble etterfulgt av saken Jouni E. Länsmann et al. v. Finland-saken (Communication No. 671/1995). Denne saken gjaldt finske myndigheters beslutning om å tillate tømmerdrift og bygging av tømmerveier i et 30 000 mål stort område som var brukt som vinterbeite for en lokal reindriftsgruppe. Reindriftsgruppen disponerte et areal på totalt 2 550 000 mål, hvorav en femtedel utgjorde vinterbeiter. Området hvor tømmerdriften skulle foregå var nærme reindriftsgruppens slakteanlegg og område for årlig samling. Reindriftsgruppen anslo at 40 prosent av reinen i gruppen benyttet seg av det omstridte området om vinteren. Reindriftsgruppen påpekte viktigheten av å beholde området uberørt fordi gammel, uberørt skog utgjorde viktig mat for unge kalver og var å betrakte som "nødnæring" for eldre rein under ekstreme værforhold. På grunn av at området var stille og uberørt var området brukt som kalvingsland om våren ifølge reindriftsgruppen. Reindriftsgruppen og staten var uenig i hvilken virkning tiltaket ville ha for reindriften.

Menneskerettighetskomiteen gjentok uttalelsen fra saken Ilmari Länsmann et al. v. Finland om at tiltak som bare har en begrenset påvirkning ikke nødvendigvis vil innebære en nektelse etter artikkel 27. Basert på at partene var sterkt uenige i de langsiktige virkningene av tiltaket, fant komiteen det ikke mulig å konkludere med at tømmerdriften som var utført innebar en krenkelse av artikkel 27. Komiteen pekte på at reindriftsgruppen var blitt konsultert ved behandlingen av planene om tømmerdrift, og at gruppen ikke reagerte negativt til planene på dette tidspunktet. At reindriftsgruppen mente disse konsultasjonene ikke var tilfredsstillende var ikke avgjørende.

Komiteen konstaterte at staten veide reindriftsgruppens interesser opp mot gjennomføringen av tømmerdriften, slik at metoden for tømmerdriften, valg av område for tømmerdrift og veibygging i disse områdene, ble tilpasset reindriften. For fremtidig tømmerdrift, bemerket komiteen at det var gitt tillatelse til tømmerdrift i et omfang som vil medføre merarbeid og merutgifter for reindriftsutøverne, men komiteen fant ikke at tømmerdriften ville true reindriftens eksistens. Hvis omfanget av tømmerdriften økte ytterligere eller det skulle vise seg at de negative effektene for reindriften ble større enn først antatt, måtte det eventuelt vurderes om dette medførte en krenkelse av artikkel 27.

Komiteen avsluttet med å peke på at det også er gitt tillatelse til bergverksdrift i dette området, og at staten måtte ha i bakhodet at selv om tiltakene hver for seg ikke utgjorde en krenkelse, kunne tiltakene sett i sammenheng utgjøre en krenkelse av artikkel 27.

I saken Jouni E. Länsman et al. v. Finland II (Communication No. 1023/2001) var også tømmerdrift tema. Reindriftsutøverne hevdet at siden 1980 hadde 1600 hektar av reindriftsgruppens beitearealer blitt hugget som ledd i tømmerdriften. Dette utgjorde 40 prosent av lavforekomstene i dette området. Reindriftsutøverne mente reinsdyrene unngikk områder hvor skog hadde blitt hugget, eller hvor det ble forberedt tømmerdrift. Dyrene søkte derfor etter andre områder, noe som ifølge reindriftsutøverne medførte ekstraarbeid.

Reintallet for gruppen hadde blitt vedtatt redusert fra 8000 til 7500 dyr i 1998, og fra 7500 til 6900 i 2000. Reindriftsgruppen hevdet dette skyldtes manglende vinterbeiter på grunn av tømmerdrift.

Staten pekte på at det kun var en liten del av reindriftsgruppens område som ble brukt til tømmerdrift, og at område utgjorde omtrent 1,2 prosent av gruppens område. Staten mente at reintallet måtte sees i sammenheng med tidligere maksimalgrense som i 1970-årene lå langt lavere enn reindriftsgruppen nå hadde. Staten hevdet også at reindriften var mer preget av andre inngrep enn tømmerdriften.

Menneskerettskomiteen pekte også i denne saken på at virkningen av flere tiltak måtte vurderes, slik at selv om ikke et enkelt tiltak innebar en krenkelse av artikkel 27, kunne

flere tiltak sett i sammenheng innebære en krenkelse. Påvirkning i mer enn ett område som var i bruk av minoriteten måtte også vurderes. Komiteen konstaterte at reindriftsgruppen og staten var uenige i hvilken negativ effekt tømmerdriften utgjorde, og at partene også var uenige i årsaken til at reintallet hadde blitt redusert. Komiteen konstaterte også at rapportene om påvirkningen på reindriften var sprikende.

Komiteen bemerket at til tross for ulempen, var reintallet uansett fortsatt relativt høyt. Av denne grunn konkluderte komiteen med tømmerdriftens virkninger for reindriften ikke var stor nok til å innebære en nektelse etter artikkel 27.

Menneskerettighetskomiteen avsa i 2001 en uttalelse i saken *Äärelä and Näkkäljärvi v. Finland* (Communication No. 779/2001). Også her var tømmerdrifts påvirkning på reindriften tema. Reindriften disponerte et område på 286 000 hektar. Spørsmålet var om tillatelse til tømmerdrift i et av de beste områdene for vinterbeite var i strid med art. 27. Da saken var oppe for Menneskerettskomiteen var det hugget tømmer i et område på 92 hektar.

Komiteen noterte at reindriftsgruppen hadde blitt konsultert i prosessen. Vedrørende spørsmålet om art. 27 var krenket, var partene uenige i hvilken virkning tømmerdriften hadde på reindriften. Komiteen mente den hadde for lite informasjon til å ta selvstendig stilling til virkningene av tømmerdriften.

Basert på sakene fra FNs Menneskerettskomité som her er gjengitt, kan det slutes at det i vurderingen av om et tiltak skal innebære en nektelse i artikkel 27s forstand, må det legges til grunn at selv om ikke tiltaket i seg selv innebærer en nektelse, kan flere tiltak samlet være gi en krenkelse av artikkel 27. I vurderingen av om artikkel 27 er krenket skal det legges vekt på om reindriftsutøverne er konsultert, og om det er vurdert og gjort tilpasninger slik at de negative virkningene for reindriften blir redusert.

Uttalelser fra komiteen gir ikke klare svar på hvor store inngrepene kan være før grensen i artikkel 27 er overskredet. Etter departementets oppfatning taler *Länsman et al. v. Finland* I-saken for at inngrepene må være av en slik størrelsesorden at påvirkningen medfører at en reindriftsutøver ikke kan fortsette reindriften på en regningssvarende måte.

Samerettsutvalget antok om dette spørsmålet at det "ikke nødvendigvis skal svært mye til for at et tilfelle hvor et enkeltindivid eller en gruppe tilhørende et urfolk blir fratatt eller får begrenset sine muligheter til å utøve tradisjonelle næringer på grunn av et naturinngrep eller et statlig regulerings tiltak, vil stride mot artikkel 27. Det kan for eksempel være nærliggende å anta at et inngrep som umuliggjør reindrift i et viktig reindriftsområde slik at en del utøvere blir tvunget ut av næringen, kan være i strid med bestemmelsen." (NOU 2007:13 Den nye sameretten, Bind A på s. 203-204).

Videre uttaler Samerettsutvalget i konklusjonene på s. 211:

”Samtidig indikerer Menneskerettskomiteens uttrykte ratio decidendi fra Ilmari Länsman-saken, som har vært gjentatt i flere senere saker, at terskelen for å konstatere krenkelse ikke nødvendigvis vil være svært høy. Den vil for eksempel kunne være overtrådt dersom tiltaket har en reell og faktisk negativ innvirkning på klagerens eller klagerens materielle kulturutøvelse, typisk ved at kulturen ikke lenger kan utøves på en økonomisk bærekraftig måte, samtidig som klageren eller klageren i liten eller ingen grad har hatt reel deltakelse i de relevante beslutningsprosessene.”

Etter departementets oppfatning er dette i tråd med departementets tolkning. Departementet legger til grunn at også særlige begrensninger i muligheten til å drive reindrift vil kunne bli ansett som brudd på art. 27, selv om tiltaket ikke innebærer en total nektelse. Departementet vil likevel bemerke at for eksempel økt arbeidsbyrde som medfører større utgifter til gjeting, ikke i seg selv medfører folkerettsbrudd så lenge reindriften får disse utgiftene dekket enten gjennom vilkår i konsesjonen eller ved erstatning i en ekspropriasjonssak.

Som pekt på av professor Ulfstein vil det være relevant å vurdere proporsjonaliteten av inngrepene, slik at tiltaket gjøres minst mulig og at det er en forholdsmessighet mellom behovet og inngrepets omfang. Ulfstein viser til Menneskerettskomiteens uttalelse i saken Angela Poma Poma v. Peru (Communication No. 1457/2006).

Advokat Geir Haugen på vegne av de fire berørte reinbeitedistrikt mener alle typer inngrep siden år 1900 må kvantifiseres for å få kartlagt om folkerettens krav er overholdt. Haugen anfører at sumvirkningene av alle arealinngrep må utredes av en reindriftssakkyndig for at saken skal være tilstrekkelig opplyst, jf. forvaltningsloven § 17.

Departementet er uenig i denne forståelsen av SP art. 27. Det er riktig at flere ulike tiltak samlet kan gjøre at reindriftsutøvere nektes sin rett til kulturutøvelse, men departementet mener det ikke er nødvendig å foreta en kvantifisering av samtlige tidligere inngrep for å vurdere dette. Det relevante vurderingstemaet må være om tiltaket det er søkt om i kombinasjon med tidligere tiltak og andre vedtatte tiltak vil medføre at reindriftsutøveren nektes sin rett til kulturutøvelse. Departementet kan ikke se at professor Ulfsteins utredning er i motstrid med departementets forståelse av art. 27 på dette punkt. Tiltak som er omsøkt eller planlagt må tillegges mindre vekt i vurderingen da disse kommer senere i tid, og skal særskilt vurderes opp mot SP art. 27 før tiltakene gis konsesjon.

Samerettsutvalget reiser spørsmålet om forvaltningen har en særlig plikt til å vektlegge hensynet til samisk kulturutøvelse selv om inngrepet ikke innebærer en krenkelse av art. 27, se NOU 2007:13 Den nye sameretten, Bind A på s. 209. Samerettsutvalget

mener både de uttalelser fra Menneskerettskomiteen som det er redegjort for ovenfor, og Grunnloven § 110a, taler for en særlig vektlegging av samisk kulturutøvelse.

Departementet er enig i at det må tas tilbørlig hensyn til samenes rett til kulturutøvelse i konsesjonssaker etter energiloven. Dette vil ha betydning både for om konsesjon skal gis og på hvilke vilkår.

Sammenfatningsvis legger departementet til grunn at det ved vurderingen av om det foreligger en nektelse etter art. 27, må tas hensyn til den negative effekten tiltaket vil ha for den enkelte reindriftsutøver. I denne vurderingen vil det være sentralt om reindriftsutøveren fortsatt har mulighet til å drive reindrift på en regningssvarende måte dersom inngrepet blir gjennomført. Det vil også være relevant å vurdere om det er gjort tilpasninger av hensyn til reindriften, og om reindriftsutøverne har blitt involvert i prosessen og om fordelene ved tiltaket er proporsjonalt med de ulemper reindriften påføres.

5.3.2.2 Utredningsnivå

Alle berørte reinbeitedistrikt har krevd nye utredninger for reindrift. Det samme har Reindriftsforvaltningen og Sametinget. Bakgrunnen er at det menes at utredningen er for dårlig, og ikke tilstrekkelig grad har vurdert sumvirkninger for reindriften i lys av om den folkerettslige tålegrensen er overskredet. Det er også pekt på at utredningene er mangelfulle da utrederne ikke har reindriftsfaglig kompetanse. Alle fire berørte distrikter mener saken ikke er tilstrekkelig utredet, og at dette er en saksbehandlingsfeil som medfører ugyldighet.

Som nevnt ovenfor under den generelle redegjørelsen om folkeretten (pkt. 5.3.2.1), kan ikke departementet se at det er et krav om å foreta en kvantifisering av alle inngrep siden år 1900. For øvrig viser departementet til NVEs vurdering av klagen, hvor det redegjøres for de utredninger som er gjennomført både av de enkelte prosjekter og av de samlede virkninger.

Departementet mener utredningen for reindrift har vært et egnet grunnlag for klagebehandlingen og konsultasjonene. Det vises her også til de innkomne innspill og all den informasjon som fremkom under konsultasjonsprosessen til nytte for departementet i sluttbehandlingen av denne kraftledningssaken, Samlet sett har departementet på denne måten fått klarlagt i tilstrekkelig grad hvordan ledningen kan påvirke reindriften.

Departementet mener på denne bakgrunn at de utredninger som er gjennomført er tilstrekkelig til å fatte vedtak i sakene, både hva gjelder kravene etter forvaltningsloven § 17 og etter folkeretten.

5.3.2.3 De enkelte reinbeitedistriktene

5.3.2.3.1 Mauken reinbeitedistrikt.

Distriktet mener NVE ikke har lagt vekt på at ledningen går gjennom vinterbeiteområder som også brukes av Forsvaret. Distriktet har ikke blitt hørt i kravet om omlegging av ledningen. Distriktet er i den situasjon at uansett inngrep vil folkerettens terskel bli overskredet, og viser i denne sammenheng til NOU 1997:5. Distriktet mener NVE har en feilaktig oppfatning av at det bare er likeartede inngrep som skal telle når sumvirkninger skal fastslås. NVEs vurdering av folkeretten bærer preg av at NVE allerede har bestemt seg for å gi konsesjon, og at NVE i liten grad har redegjort for hvilket materiale som må foreligge for å ta stilling til om ledningen er folkerettsstridig. NVE har ikke har foretatt en vurdering av om tiltaket er folkerettsstridig for det enkelte distrikt. For å gjøre slike vurderinger må alle tidligere inngrep kvantifiseres.

Konsultasjon

Olje- og energidepartementet avholdt konsultasjon med Mauken reinbeitedistrikt i Tromsø 28. februar 2013. Spørsmål om tilpasning av traseen/alternative traseer ble drøftet ettersom arealer frigjøres ved at flere km med eksisterende 132 kV nett saneres. Et tidligere vurdert alternativ opp Målselvdalen og ned langs Takvannet ble vurdert som lite gunstig, da ledningen ville måtte gå ned til Balsfjord transformatorstasjon og berøre nye områder der. Fra reindriften ble det påpekt at det ville være vanskelig med alternativer med tanke på eksisterende skytefelt. Det ble også vist til at parallellføring tross alt er bedre enn nye traseer, samtidig som en bredere trasé (ryddegate) kan ha negativ innvirkning på reinen.

Reindriften fremhevet følgende aktuelle avbøtende tiltak:

Restriksjoner på byggarbeidene i viktig trekkområde fra E6 Takelvdalen til over Heia med trekk vår og høst (flyttperioder) og tidvis ukontrollert trekk på høsten.

God dialog ved byggarbeider.

Mulighet for å innstille byggarbeidene i perioder med flytt.

Adgang til å stoppe byggarbeidene på kort tids varsel.

Ekstra gjeting ved behov.

Plassering for lagring og oppstilling i samråd med reindriften.

Ingen nye veier i kritiske områder.

Det ble ikke oppnådd enighet med Mauken reinbeitedistrikt under konsultasjonen.

Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at flere inngrep berører distriktet. Mauken/Blåtind skytefelt har beslaglagt et betydelig areal. For øvrige relevante inngrep vises det til NVEs redegjørelse i Bakgrunn for vedtak.

Departementet finner at vurderingene må ta utgangspunkt i hvorvidt Mauken reinbeitedistrikt har mulighet til å drive reindrift på en regningssvarende måte dersom kraftledningen Ofoten – Balsfjord blir oppført. Departementet legger til grunn for vurderingen at aktuelle avbøtende tiltak blir gjennomført. Departementet viser i den forbindelse til at den nye ledningen skal legges i parallell trasé med den eksisterende ledningen. Parallellføring kan medføre problemer for driften, men avbøtende tiltak kan i betydelig grad redusere ulempene. Det er særlig anleggsfasen som kan være kritisk, og hvor avbøtende tiltak må settes inn. Vilkår om rydding av trasé (krattskog) fortløpende og bistand til ekstrahjelp ved behov mener departementet vil være med på å dempe ulempene for den fortsatte driften i distriktet.

Ulempene ved en ytterligere parallellført kraftledning vil etter departementets mening i stor grad kunne avhjelpes med avbøtende tiltak. Slik departementet ser det, vil Mauken distrikt på denne bakgrunn fortsatt kunne drive reindrift på regningssvarende måte. Departementet forutsetter at aktuelle avbøtende tiltak gjennomføres, og at slike tiltak særlig er avgjørende i anleggsfasen. Som vilkår bestemmer departementet at de avbøtende tiltakene skal fastsettes mellom konsesjonær og distriktet i detaljplanleggingen. Det vises til punkt 7 i klagevedtaket.

5.3.2.3.2 Hjerttind reinbeitedistrikt.

Distriktet mener ledningen vil medføre store konsekvenser i øvre deler av Grønlidalen, og at NVE ikke viser vilje til å ta hensyn til reindriftenes behov, samt bagatelliserer problemer som kan oppstå ved kryssing av Barduelva. Videre vises det til at NVE i vedtaket har skrevet at reindriften kan berøres ved valg av alt. 1.4 ved Nedre Bardu uten at dette hensyntas.

Konsultasjon

Olje- og energidepartementet avholdt konsultasjon med Hjerttind reinbeitedistrikt i Tromsø 28. februar 2013. Distriktet mener den konsesjonsgitte trasé skjærer gjennom reinbeiteområdet med kalvingsland og brunstområder. Eksisterende og ny ledning bør etter distriktets mening følge Bardudalen eller Melhusskaret.

Følgende avbøtende tiltak ble drøftet:

Vilkår om å holde vegetasjonen nede i traseen må vurderes fordi krattskog i kraftledningstraseen gir passeringsproblemer.

Behov for gjerdeanlegg ned mot Målselv for driving over elva.

Bistand med driftspersonell ved gjeting, deling og samling.

Dekning av ekstrakostnader til bruk av helikopter og trailer.

Avtale om anleggsarbeid må inngås basert på at arbeidene er til minst ulempe i perioden januar til mars.

Opprettelse av erstatningsbeiter.

Det ble ikke oppnådd enighet med Hjerttind reinbeitedistrikt under konsultasjonen.

Departementets vurdering

Departementet peker på at også Hjertind reinbeitedistrikt fra før av er berørt av flere inngrep, og viser her til NVEs redegjørelse i Bakgrunn for vedtak.

Vurderingstemaet er hvorvidt Hjertind reinbeitedistrikt har mulighet til å drive reindrift på en regningsvarende måte dersom kraftledningen Ofoten – Balsfjord blir oppført. Departementet legger til grunn at den nye ledningen skal legges i parallell trasé med den eksisterende ledningen. Departementet er innforstått med at tiltaket vil by på problemer for reindriften både under anleggs- og driftsfasen. Det er derfor en forutsetning at tilstrekkelige avbøtende tiltak som drøftet under konsultasjonen pålegges slik at ulempene i størst mulig grad kan reduseres. Departementet har forståelse for at driving av rein under kraftledningene er utfordrende. Vilkår om rydding av trasé (krattskog) fortløpende og bistand til ekstrahjelp ved behov, mener departementet vil være med på å dempe ulempene ved driving i distriktet.

Olje- og energidepartementet har tatt opp spørsmålet om erstatningsbeiter med reindriftsmyndighetene. Departementet har fått opplyst at det ikke er planer om å iverksette en prosess for å åpne de områder det ble konsultert om for reinbeite på nåværende tidspunkt.

De ulike aktuelle avbøtende tiltak som ble drøftet under konsultasjonen med distriktet vil etter departementets oppfatning minske ulempene på en slik måte at distriktet fortsatt bør kunne drive reindrift på en regningsvarende måte. Som vilkår bestemmer departementet at de avbøtende tiltakene skal fastsettes mellom konsesjonær og distriktet i detaljplanleggingen. Det vises til punkt 7 i klagevedtaket.

5.3.2.3.3 Gielas reinbeitedistrikt.

Advokat Haugen har anført i klagen at flyttveiene ved Hornhalvøya og Snørken vil bli vanskeligere å benytte med ny ledning i Gielas reinbeitedistrikt. Alternativ 1.5 øst for Kvernmo vil medføre store negative konsekvenser, og det fremheves at Områdestyret i Troms har fremmet innsigelse mot dette. Mellom Lundlia og Salangselva har NVE i vedtaket skrevet at ledningen i hovedsak går gjennom skog og at den derfor gir små skadevirkninger. Dette mener distriktet er feil, og påpeker at området er viktig beiteland i forbindelse med kalving og bruk tidlig sommer. Distriktet mener at NVE prioriterer grunneierinteressene fremfor reindriften. Folkerettens terskel vil bli overskredet.

Konsultasjon

Olje- og energidepartementet avholdt konsultasjon med Gielas reinbeitedistrikt i Tromsø 28. februar 2013.

Trasévalget i bygda Kvernmo ble drøftet, jf. også innsigelsen fra Områdestyret og Sametingets vurdering. Distriktet ønsker alternativ 1.2 mot E6 og understreker at

alternativ 1.5 ikke er akseptabelt fra reindriftens side. Departementet viser til omtalen av Kvernmo under punkt 5.2.1 ovenfor.

Arealinngrep har innskrenket kalvingsområdene betydelig. Setermoen skytefelt har tatt en del kalvingsområder. Veiene E6 og E10 og Nygårdsfjellet vindkraftverk er problematiske for driften i distriktet i tillegg til hytte- og veibygging. Regulerte vann vanskeliggjør flytting. Distriktet vil ha ny ledning i trasé lengre ned i Bardudalen, og jordkabel eller parallellføring med elva eller E6.

Følgende avbøtende tiltak ble drøftet:

Flytting av gjerde- og slakteanlegg fra østsiden av E6 til Stormyra naturreservat. Med ny ledning vil krysning av E6 under eksisterende ledning fra Stormyra naturreservat bli enda vanskeligere.

Fjerning av krattskog i traseen.

Under konsultasjonen ble det enighet om at distriktet undersøker om andre konkrete avbøtende tiltak utover Stormyra og Kvernmo kan avhjelpe på situasjonen.

I e-post til departementet av 12. april 2013 oversendte distriktet en vurdering av mulige avbøtende tiltak. Fra e-posten siteres følgende:

- 1. "Flytting gjerde-/slakteanlegg i nedenden av Stormyra for bruk tidlig høst. Man kan unngå at dette berører Stormyra naturreservat, med unntak av den ene fangarmen. Ved dette slipper en kryssing av linje og vei for å komme til slakteanlegg (på Bukkemyra). Det vil her bli aktuelt med et arbeidsgjerde ca, 400 m omkrets, beitehage på ca 700 m i omkrets med to fangarmer på 500 m hver, samt kvern/sil, gjerder for slakterein og livdyr med omkrets på 2-400 m. Dessuten vil det være behov for opplastningsramper for frakting av rein samt utbedring av vei.
Dersom det ikke er mulig å få flyttet også slakteanlegget til dette gjerdet, vil distriktet miste mulighetene for å slakte storbukker før brunst, da disse vanskelig lar seg frakte med bil.
Området ligger på privat mark og det er flere grunneiere som har rettigheter til veien. Det er noen hytter og en del friluftaktivitet i området.*
- 2. Bygging av slaktegjerde, lasteanlegg (lasterampe og oppgradering vei) i Stordalen/på Bones. Ved dette kan vi ta ut slakterein senhøstes uten å måtte gå tilbake under linja/over veien før flytting til vinterbeitene i Sverige. Her vil vi kunne få til avtaler med grunneier.*
- 3. Materialer og rydding av trase til mobilt ledegjerde for greiere flytting til/fra kalvingsområdet i Snørken og forbi linjetraseen over Kolbandskaret./ Lundeidet. Dette gjerdet må settes opp og tas ned for hver sesong.*
- 4. Det vil være behov for ekstra gjeting i kalvingsområdet, slik at økt utbygging / forstyrrelser ikke fører til at flokken trekker for tidlig ut av området og til sommerbeiteområdet på østsiden av E6 der det er større rovdyr tetthet.*

5. *Det kan også bli aktuelt med økt gjeting og eventuelt også bruk av helikopter ved flytting forbi linjene.”*

Det ble ikke oppnådd enighet med Gielas reinbeitedistrikt under konsultasjonen.

Departementets vurdering

Departementet er innforstått med at Gielas reinbeitedistrikt allerede er berørt av flere inngrep, herunder Setermoen skytefelt. For en opplysning av relevante inngrep vises det til NVEs redegjørelse i Bakgrunn for vedtak.

Departementet legger i vurderingen til grunn at alternativ 1.5 i Kvernmo ikke blir valgt.

Departementet ble gjennom konsultasjonen kjent med aktuelle avbøtende tiltak for å redusere problemene fordriften dersom det nye ledningsanlegget oppføres. Flytting av slakteanlegget ved Stormyra som foreslått av distriktet vil være et relevant avbøtende tiltak. Departementet legger til grunn at nye gjerdeanlegg ved Stormyra kan dempe ulempene med den nye kraftledningen. Energimyndighetene kan imidlertid ikke pålegge en slik flytting, da dette er avhengig av andre offentligrettslige og privatrettslige avklaringer. Departementet har brakt på det rene at flytting av gjerdeanlegget kan komme i strid med verneformålet for Stormyra naturreservat. Dersom det er mulig å anlegge gjerdeanlegg uten at en etablering strider mot vernet, forutsetter departementet at Statnett finansierer flyttingen. Det skal redegjøres for behandlingen av tiltaket i detaljplanleggingen.

Vurderingstemaet er om Gielas reinbeitedistrikt har mulighet til å drive reindrift på en regningssvarende måte dersom kraftledningen Ofoten – Balsfjord blir oppført. Departementet legger vekt på at den nye ledningen oppføres parallelt med det eksisterende anlegget, og ulempene med det nye anlegget vil kunne avhjelpes i betydelig grad i form av relevante avbøtende tiltak. Med et tilstrekkelig sett av slike tiltak er departementet av den oppfatning at Gielas reinbeitedistrikt etter bygging av det nye ledningsanlegget kan fortsette driften på en regningssvarende måte. Departementet bestemmer som vilkår at de avbøtende tiltakene skal fastsettes mellom konsesjonær og distriktet i detaljplanleggingen. Det vises til punkt 7 i klagevedtaket.

5.3.2.3.4 Skjomen reinbeitedistrikt

Advokat Haugen mener NVE tar feil når det hevdes at reinen vil venne seg til ledningen. I tillegg anføres det at fagutrederne har lagt til grunn at ledningen vil påføre Skjomen reinbeitedistrikt betydelige skadevirkninger, og at folkerettens terskel derfor blir overskredet.

Konsultasjon

Olje- og energidepartementet avholdt konsultasjon med Skjomen reinbeitedistrikt i Tromsø 28. februar 2013. Skjomen har ulemper fra før med eksisterende ledning og

andre arealinngrep, herunder jernbanelinjen (Ofotbanen), der det er viktig kalvingsland. Den beste traseen er parallellføring med eksisterende ledning. Anleggsperioden er vanskelig, men reinen venner seg til ledningen. Krattskog i traseen utgjør en hindring i form av stengsel. Anleggsarbeider i kalvingsperioden bør unngås. Utbedring av gjerder kan avhjelpe situasjonen. Med avbøtende tiltak vil den nye ledningen være akseptabel for distriktet uavhengig av eksisterende arealinngrep. Distriktet er i forhandlinger med Statnett om de avbøtende tiltak som må til for å komme til enighet.

På dette grunnlag var det enighet mellom departementet og Skjomen reinbeitedistrikt under konsultasjonen.

Departementets bemerkninger

Vurderingstemaet er om Skjomen reinbeitedistrikt har mulighet til å drive reindrift på en regningssvarende måte dersom kraftledningen Ofoten – Balsfjord blir oppført. Departementet legger vekt på at den nye ledningen oppføres parallelt med det eksisterende anlegget, og ulempene med det nye anlegget vil i meget stor grad kunne avhjelpes i form av relevante avbøtende tiltak. Departementet viser i den forbindelse til at Skjomen reinbeitedistrikt har inngått avtale med Statnett SF, som distriktet uttrykker tilfredshet med. Departementet vurderer på denne bakgrunn at distriktet kan holde frem med videre drift på en regningssvarende måte. Departementet forutsetter at de avbøtende tiltakene avklares nærmere mellom konsesjonær og distriktet i detaljplanleggingen. Det vises til punkt 7 i klagevedtaket.

5.3.3 Konsultasjon med Sametinget

Konsultasjonen mellom Olje- og energidepartementet og Sametinget ble avsluttet 21. august 2013. Det ble oppnådd enighet, men Sametinget mener at det er viktig at myndighetene kommer til enighet med de berørte reinbeitedistriktene. Sametinget slutter seg til departementets valg av vestlig trasé når det gjelder endringen i Kvernmo.

5.4 Samlet vurdering av påvirkning på reindrift

Ved vurderingen av om det foreligger en nektelse av retten til å utøve reindriftsvirksomhet i henhold til art. 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter skal departementet ta hensyn til den negative effekten tiltaket vil ha for den enkelte reindrifutsøver. I denne vurderingen vil det være sentralt om reindrifutsøveren har mulighet til å drive reindrift på en regningssvarende måte også etter at inngrepet har blitt gjennomført. Det vil også være relevant å vurdere om det er gjort tilpasninger av hensyn til reindriften, om reindrifutsøverne har blitt involvert i prosessen, og om fordelene ved tiltaket er proporsjonalt med de ulemper reindriften påføres.

Departementet tar utgangspunkt i reindriftrapporten, konsultasjonsprosessen og NVEs konsesjonsvedtak ved denne vurderingen.

Under konsultasjonene har folkerettslige og internrettslige spørsmål blitt drøftet inngående sammen med spørsmålene om samlet belastning av de forskjellige inngrep av ulik art som tidligere er foretatt hensett til denne kraftledningssaken, som også har blitt gjennomgått i detalj. De gjennomførte konsultasjonene har gitt departementet ytterligere informasjon om driften i alle de fire distriktene.

NVE har i Bakgrunn for vedtak og særlig i kapittel 5.12.4 gjort rede for vurderingen av samlede virkninger og hvordan dette håndteres i konsesjonsbehandlingen. NVE finner at tidligere inngrep inkluderes i konsekvensutredningene ved at virkninger av tiltaket vurderes ut fra dagens tilstand, og at der tidligere inngrep eventuelt vil forsterke effekten av det planlagte tiltaket vesentlig, vil dette framgå av konsekvensutredningen.

Departementet viser for øvrig til NVEs fremstilling i Bakgrunn for vedtak, særlig i punkt 5.12.4 og 5.13, som omhandler sumvirkninger for reindrift og naturmangfold. NVEs fremstilling omhandler også relevante eksisterende og omsøkte inngrep. I trasévurderingene for reindrift har NVE sett på samlet virkning av aktuelle energitiltak i de reinbeitedistriktene hvor NVE mener det er mest relevant. I Narvik er det fem småkraftverk som har fått konsesjon eller er under bygging og to kraftverk er meldt eller omsøkt til NVE. I tillegg er det en nylig bygd vindpark (Nygårdsfjellet I og II). I Gratangen, Lavangen og Salangen kommuner er det gitt konsesjon til to småkraftverk, og ytterligere fem er omsøkt. I Bardu kommune er det tre småkraftverk under bygging. I Balsfjord vil både planlagt 420 kV ledning Ofoten-Balsfjord og ledningen Balsfjord-Hammerfest kunne berøre distrikt 27 Mauken.

Departementet har ikke funnet grunn til å foreta en ytterligere gjennomgang av eksisterende inngrep langt tilbake i tid. Departementet viser i denne sammenheng til fremstillingen i punkt 5.3.2.1 i klagevedtaket.

For reindriften vil nye arealinngrep generelt være negativt. Det har også vært klart uttrykt fra alle de berørte distriktene, at de i utgangspunktet ikke ønsker den omsøkte ledningen uansett traséalternativ. NVE har gjennomført omfattende utredninger, høringer, vurderinger og konsultasjoner med reindriftsinteressene med tanke på å finne traseer og alternativer som i minst mulig grad berører reindriftsinteressene.

På strekningen Ofoten til Balsfjord vil den nye ledningen i stor grad parallellføres med den eksisterende ledningen. Departementet legger til grunn at merulempene med det nye tiltaket for det enkelte reinbeitedistrikt i betydelig grad kan avhjelpes gjennom et tilstrekkelig sett av avbøtende tiltak. Uansett skal konsesjonæren i anleggsfasen ta behørig hensyn på alle vis til driften og den sesongmessige bruken i de ulike reinbeitedistriktene. Departementet anser på dette grunnlag samlet sett at de negative sumvirkningene for reindriften ikke vil gå ut over de folkerettslige rammer gjennom det nye inngrepet.

6. SAMLET VURDERING

Departementet viser til redegjørelsen ovenfor i pkt. 5.1, og legger til grunn at det omsøkte ledningsanlegget er avgjørende for kraftforsyningssikkerheten i nord.

I konsesjonsbehandlingen etter energilovgivningen har miljøkonsekvensene av tiltaket blitt vurdert i et helhetlig og langsiktig perspektiv der hensynet til kraftforsyningssikkerheten er avveid mot tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven. Kravene etter naturmangfoldloven er under klagebehandlingen fulgt opp i nødvendig grad ved drøftelsen av traséføringen gjennom Kvernmo, ved Alberget og forbi Kjosvatn. Traséendringene ved Kjosvatnet og Kvernmo innebærer små endringer for naturmangfoldet. Departementet vurderer for øvrig at traséendringene ikke vil føre til en større samlet belastning for naturmangfold enn det konsesjonsgitte alternativ jf. naturmangfoldloven § 10 jf. § 7, og finner at etablering av ledningen med endringene ved Kjosvatnet og Kvernmo ikke vil være i strid med forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Departementet viser også til den vurdering som er foretatt av spørsmål om nærføring, arealbrukskonflikter, lokalmiljø og andre private interesser.

Departementet konstaterer at ledningen berører reindriftsland på svært store deler av strekningen. Kraftledningen skal parallellføres med eksisterende ledning. Om lag 100 km med 132 kV saneres. Departementet legger til grunn at ledningen vil påføre reindriften nye skader og ulemper. Departementet har etter inngående behandling likevel ikke funnet realistiske alternativer med et lavere konfliktnivå. Med et tilstrekkelig sett av avbøtende tiltak finner departementet at skader og ulemper for reindriften ikke er til hinder for bygging og drift av ledningen.

Departementet finner det klart at fordelene ved etablering av en ny 420 kV kraftledning mellom Ofoten og Balsfjord transformatorstasjoner er større enn de skader og ulemper den kan medføre. Grunnlaget for å gi konsesjon er derfor tilstede. Det vises til pkt. 9 Vedtak.

7. VILKÅR OG DETALJPLANLEGGING

Konsesjonen gis med et omfattende sett av vilkår om detaljplanlegging med mer før byggearbeidene kan starte opp. Planleggingen innebærer blant annet utarbeidelse av detaljplan og transportplan og plan for landskap og miljø med beskrivelse av arealbruk og anleggsarbeider. Hensynet til truede og nært truede plante- og dyrearter skal ivaretas. Konsesjonæren plikter å redusere ulemper for reindriften så langt det er praktisk mulig. I detaljplanen skal det legges til grunn at det i anleggsfasen tas behørig hensyn på alle vis til reindriften og den sesongmessige bruken i de ulike reinbeitedistriktene.

Det fastsettes følgende spesielle vilkår for konsesjonen:

Det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan som skal begrense terrenginngrep under anleggsarbeidet i størst mulig grad og sikre at opprydding blir gjort på en skånsom måte. Planen skal godkjennes av NVE før anleggsstart.

Miljø-, transport- og anleggsplan skal blant annet beskrive og drøfte:

- Hvordan anleggsarbeidet kan tilpasses slik at man unngår inngrep i sentrale områder for rovfugl og hubro i hekketiden. Dette gjelder især hekkeområdet for jaktfalk ved Skamdalsvannet, hønsehauk sør for Vassdalen og hubro ved Bergulhaugen,
- særskilte behov og muligheter for å tilpasse anleggsvirksomhet til reindriftens bruk av arealene, særlig knyttet til kalving og flytting av rein. Statnett skal gi berørte reinbeitedistrikt mulighet til å delta i arbeidet med miljø-, transport og anleggsplanen,
- masteplasseringer i Skamdalen for å minimere ulemper for fritidsboliger,
- justering av mast ved Alberget i Skoelvdalen,
- hvordan skogrydding skal foregå, med en plan for hvordan tømmeret ev. skal fraktes ut til vei,
- detaljplaner for ny bygningsmasse i Ofoten, Kvandal, Bardufoss og Balsfjord transformatorstasjoner skal fremlegges og
- avbøtende tiltak for Narvik Modellflyklubb.
- Plan for opprusing av anleggsveier skal fremlegges.

NVE har satt krav om at det skal gjennomføres begrenset trasérydding i den grad det kan unngås, spesielt i kryssingspunkter med vei og merkede turstier, og der man eventuelt fra bebyggelse har direkte innsyn. Vegetasjon bør også settes igjen gjentagende ganger gjennom traseen der den krysser gjennom skog, slik at synligheten av traseen også reduseres når man ferdes i selve traseen. Begrenset skogrydding skal ha spesiell fokus ved passering av Kvernmo og Nedre Bardu.

NVE har satt krav om at det skal benyttes fargesatte master, silikonbelagte isolatorer og mattede liner på de to mastene sør for Barduelva og de tre neste mastene nord for Barduelva i trasé 1.4 ved Nedre Bardu.

Departementet fastsetter i tillegg følgende vilkår:

- Statnett foretar nærmålinger ved Bardufoss transformatorstasjon for å klarlegge støykilden nærmere. Foretaket foreslår på dette grunnlag alternative tiltak ved transformatoren og om nødvendig ved klagers bolig for å redusere støyplagene i tilstrekkelig grad. NVE skal på dette grunnlag vurdere de alternative forslag i tillegg til jordvoll, og gi de pålegg som deretter finnes nødvendig.

- Tiltak under anleggsfasen ved Alberget gjennomføres for å sikre drikkevannsforsyningen til hytter i området.
- Mast 303 i Skoelvdalen justeres i samsvar med Statnetts forslag og NVEs forutsetning for konsesjonsvedtak.
- Det tas særlig hensyn for å lette ulempene for reindrift i anleggsfasen. Konsesjonæren skal i detaljplanleggingen avklare behov i anleggsfasen med de berørte reinbeitedistriktene.
- De enkelte avbøtende tiltak for anleggsfasen og driftsfasen fastsettes mellom konsesjonæren og reinbeitedistriktet i detaljplanleggingen. De avbøtende tiltakene skal bygge på de forslag som fremgår av og som er kommentert av departementet i pkt. 5.3.2. Oppnås ikke enighet, fastsettes de avbøtende tiltak av konsesjonsmyndighetene.

8. EKSPROPRIASJON

Grunnlaget for vedtak om ekspropriasjon

NVEs konsesjonsvedtak av 2. mai 2012 omfattet også samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova for nødvendig grunn og retter til bygging og drift av kraftledningsanlegget. Samtykke til ekspropriasjon er påklaget av grunneier Berglund Kristiansen. Dette er omtalt ovenfor under Bardufoss transformatorstasjon.

Med den tid som har gått siden ekspropriasjonstillatelsen ble gitt, finner departementet det nødvendig å gjøre en ny vurdering av grunnlaget for ekspropriasjon.

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis dersom fordelene ved ekspropriasjonen er større enn de skader og ulemper den innebærer, jf. oreigningslova § 2. Departementet viser til vurderingen av behovet og fordelene med kraftledningsprosjektene ovenfor. Departementet har kommet til at denne vurderingen også gjør seg gjeldende ved spørsmålet om ekspropriasjon, og finner at fordelene utvilsomt er større enn ulempene for grunn- og rettighetshavere. Vilkårene for ekspropriasjon er derfor til stede, jf. oreigningslova § 2.

Forhåndstiltredelse

Statnett SF har også søkt om samtykke til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25 første ledd. Advokat Haugen har, på vegne av de fire berørte reinbeitedistriktene, anført at det ikke bør gis samtykke til forhåndstiltredelse. Advokaten mener dette vanskeliggjør en prøving av spørsmålet om folkerettens tålegrense er overskredet.

Hovedregelen i § 25 første ledd siste setning er at slikt samtykke kan gis dersom det er begjært skjønn. Når skjønn ikke er begjært, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare

gis i særlige tilfelle der det å avvente skjønnsbegjæringen vil gi urimelig tidsutsettelse. Det er ikke anført at slikt særtilfelle foreligger, og departementet vil derfor komme tilbake til spørsmålet om forhåndstiltredelse på et senere tidspunkt.

Departementet minner om at samtykke til ekspropriasjon faller bort dersom det ikke begjæres skjønn innen ett år.

9. VEDTAK

Klagene på valg av trasé 1.0 gjennom Kvernmo tas til følge. Kraftledningen skal bygges etter alternativ 1.2.

Klagen på framføringen forbi Kjosvatn mot Balsfjord transformatorstasjon tas til følge. Ny trasé legges på østsiden av eksisterende trasé ved Kjosvatn som beskrevet i pkt. 5.2.2.

Klagen på utvidelsen av Bardufoss transformatorstasjon tas delvis til følge. Det vises til departementets første tilleggsvilkår i pkt. 7.

De øvrige klagene i saken har ikke ført frem.

Med de unntak som følger ovenfor, stadfester Olje- og energidepartementet NVEs vedtak av 2. mai 2012 om konsesjon til 420 kV kraftledning Ofoten – Balsfjord.

Med hjemmel i oreigningslova § 2 nr. 19 gir departementet samtykke til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av ny 420 kV kraftledning med tilhørende elektriske anlegg slik det følger av klagevedtaket ovenfor, jf. den begrensning som er forutsatt for Bardufoss transformatorstasjon i pkt. 5.2.3.

Departementet vil senere komme tilbake til søknaden om samtykke til forhåndstiltredelse.

Departementets vedtak i klagesaken er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd tredje punktum.

NVEs bes utarbeide oppdaterte konsesjonsdokumenter.

Med hilsen

Per Håkon Høisveen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Tollef Taksdal
underdirektør

Kopi til:

Finansdepartementet
Miljøverndepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Troms fylkeskommune Romssa fylkkasouhkan
Nordland fylkeskommune
Norges vassdrags- og energidirektorat
Balsfjord kommune
Fylkesmannen i Troms
Fylkesmannen i Nordland
Salangen kommune
Bardu kommune
Statnett SF
Lavangen kommune
Narvik kommune
Målselv kommune
Landbruks- og matdepartementet
Reindriftsforvaltningen Nordland
Reindriftsforvaltningen i Vest-Finnmark
Luftfartstilsynet
Reindriftsforvaltningen Troms
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Adresseliste

Espen K. Berglund	Berglund	9325	BARDUFOSS
Tor-Odin Kjosvatn		9050	STORSTEINNES
May-Britt Brobach	Bjørnsmoveien	9360	BARDU
Margot Berglund	Fossmoveien	9325	BARDUFOSS
Margareth Guttormsen	Lakselvbuktveien 643	9042	LAKSVATN
Skjomen reinbeitedistrikt v/ Per Niia	Gropveien 142	8522	BEISFJORD
Gielas reinbeitedistrikt v/ Johan Anders Eira	Fossbakken	9358	Tennevoll
Hjerttind reinbeitedistrikt v/ Helge Oskal	Andsvatn	9310	SØRREISA
Mauken reinbeitedistrikt v/ Anders N. Oskal	Takelvdalen	9027	RAMFJORDBOTN
Gratangen kommune	Årstein	9470	GRATANGEN
Sametinget / Sámediggi	Ávjovárgeaidnu 50	9730	Karasjok/Kárásjohka
Advokat Geir Haugen	Postboks 190	1851	MYSEN
Norske reindriftssamers landsforbund	Postboks 508 Sentrum	9255	TROMSØ
Norske reindriftssamers landsforbund	Postboks 508 Sentrum	9255	TROMSØ

